ΕΣΤΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

1885

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΦΡ. 8

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μητροπόλεως
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς Δεωφόρου Πανεπιστημίου, 39
1885

Ἀριθ. 495 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος 16' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι δρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι.— Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. | 23 Ἰουνίου 1885

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΕΝ ΤΗι ΔΥΣΕΙ

ΚΑΙ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 403.

Η'

Ὅσον καὶ ἂν θαυμάζωμεν τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων πολέμους τῶν ἁρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, πρέπει νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψει ὅτι καὶ οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι ἦσαν ἄνθρωποι, ἑπομένως εἶχον καὶ ὅλας τὰς ἀδυναμίας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Εἴπομεν προηγουμένως ὅτι προθύμως οἱ στρατιωτικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄρχοντες ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Φράγκους ἐπὶ τῇ συνθήκῃ τῆς διατηρήσεως τῶν παλαιῶν προνομίων. Τὸ αὐτὸ δὲ ἤθελε συμβῆ καὶ ἐπὶ τῶν Τούρκων, ἂν οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐγνώριζον τί ἐστὶ λόγος καὶ πίστις. Εὑρόντες παλαιὰν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀριστοκρατίαν, ἐν τῇ πρώτῃ ἀνάγκῃ ὑπεσχέθησαν πλειότερα τῶν αἰτουμένων, ὕστερον ὅμως διὰ δόλου καὶ ἐγκλημάτων ἥρπασαν καὶ τὰ ἐναπομείναντα ψιχία. Καὶ οἱ μὲν πολιτικοί, κάλλιον σπουδάσαντες τὸν χαρακτῆρα τοῦ κατακτητοῦ, κατώρθωσαν διὰ δουλικῶν ὑποκλίσεων καὶ ἄλλων ἐξευτελισμῶν ἀρεσκόντων εἰς ἀξέστους Ἀνατολίτας νὰ μείνωσιν, ἂν μὴ ἄλλο, τοὐλάχιστον ἀνεκτοί· καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι συχνάκις οὗτοι ἔβλαψαν τὴν ἐθνικὴν ὑπόθεσιν, ἐξ ἴσου ὅμως ἀληθεύει ὅτι καὶ πολλάκις ἐξυπηρέτησαν ταύτην σκοπιμώτερον τῶν κλεφτικῶν πολέμων. Ἡ πολιτικὴ ὅμως τῶν ὑποκλίσεων ἦτο ἄγνωστος εἰς τὸν τραχὺν ἁρματωλόν, ὁ δ' ἐξευτελισμὸς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν στρατιωτικὴν φιλοτιμίαν του. Ἀφ' ἑτέρου καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἔδειξαν πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας οὔτε τὴν πρέπουσαν περιποίησιν, οὐδ' ἁπλῆν ἀνοχήν, ἐκ σειρᾶς δὲ πολλῶν παθημάτων ὁ ἁρματωλὸς ἐπείσθη ὅτι ὁ ἄπιστος δεσπότης δὲν ἐνόει ν' ἀφήσῃ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας τοῦ ραγιᾶ. Ὅ,τι δὲν κατωρθώθη διὰ τῆς ὑποταγῆς, ἐπεβλήθη διὰ τῆς μαχαίρας. Ὅλοι οἱ πόλεμοι τῶν ἁρματωλῶν ἕνα καὶ μόνον ἔχουσι σκοπόν, τὴν ἀνάκτησιν καὶ διατήρησιν τοῦ πατρογονικοῦ καπιτανάτου. Προαισθανόμενος ὁ γερο-Πάλας τὸν θάνατον, δὲν λυπεῖται ἐπὶ τούτῳ, ὅσον ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι οἱ *ἄπιστοι*

Θὰ μοῦ πατήσουν τὰ χωριά, τὸ πατρικό μου κόλι.

Πρώτη πρᾶξις παντὸς ἁρματωλικοῦ θριάμβου εἶνε ἡ διανομὴ τῆς κατακτηθείσης γῆς εἰς καπιτανάτα:

Ἐκεῖ μοιράζουνε φλωριά, ἐκεῖ καπιτανάτα·
τοῦ Νίκου πέφτ' ἡ Ποταμιά, τοῦ Χρήστου ἡ Ἀλασώνα,
ὁ Τόλιας καπιτάνεψε φέτος 'ς τὴν Κατερίνα,
καὶ τὸ μικρὸ Λαζόπουλο πῆρε τὴν Πλαταμῶνα.

Ἐπανακτῶν τὴν πατρογονικὴν κλεισοῦραν, ἢ δερβένι, ὁ ἁρματωλὸς προθύμως προστατεύει τοὺς ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ του ὁμοεθνεῖς ὡς ὑπηκόους, καὶ ἐγγυᾶται τὴν ἀσφαλῆ διὰ τῶν στενῶν συγκοινωνίαν, ἀφοῦ καὶ ὁ σουλτάνος ἐνδίδων εἰς τὴν βίαν ἀναγνωρίζει τὰ τετελεσμένα, καὶ ἀπὸ κλέφτου μετονομάζει ἁρματωλὸν τὸν νικητήν. Τοῦτο κατώρθωσεν ὁ κλέφτης, οὐχὶ διότι ἦτο ἱκανὸς ν' ἀντιστῇ εἰς τ' ἀναρίθμητα σμήνη τῶν Ὀσμανιδῶν, ἀλλὰ διότι ἐγίνωσκεν ἐν μυστήριον διδάσκον πῶς ἡ μονὰς καταπολεμεῖ τὴν χιλιάδα. Τὸ μυστήριον ἐν ᾧ συγκεντροῦται ἅπασα ἡ ἀξία τοῦ μεσαιωνικοῦ Στρατιώτου καὶ τοῦ ἁρματωλοῦ εἶνε ἡ προρρηθεῖσα μέθοδος τῆς Παραδρομῆς, ἢ ὁ κλέφτοπόλεμος, τὸν ὁποῖον χαρακτηρίζει οὕτως αὐτὸ τὸ προοίμιον τῆς πολλάκις μνημονευθείσης τακτικῆς: «αὕτη τοίνυν κατὰ τοσοῦτον ἔχει τὸ χρήσιμον, ὅ τι περ οἱ ταύτην *μετήλθοσαν μετ'* ὀλίγου μαχίμου λαοῦ μέγιστα καὶ ἀξιομνημόνευτα ἐξετέλεσαν ἔργα. Καὶ γὰρ ἅτινα μὴ κατορθῶσαι ἴσχυσεν ἢ ἐτόλμησεν ἡ Ῥωμαίων σύμπασα στρατιά, ὅτε τὰ τῶν Κιλίκων καὶ τοῦ Χαμβδὰ ἤκμαζεν, εἰς ἑνίοτε τῶν ἀρίστων στρατηγῶν σὺν μόνῳ τῷ τοῦ ὑπ' αὐτὸν θέματος λαῷ, φρονίμως καὶ ἐμπείρως τοὺς πολεμίους ἐπιτηδευσάμενος, καὶ συνετῶς διαθεὶς καὶ στρατηγήσας, ἀπήρτισε.» Ἐνόσῳ ὁ πόλεμος ἀναγνωρίζεται ὡς ἀναγκαῖον κακόν, ἡ στρατηγική, δηλαδὴ ὁ δόλος, ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα πάσης νίκης, ὅθεν καὶ ὁ Βεγέτιος κάλλιστα χαρακτηρίζει τὴν ἑλληνικὴν τακτικὴν ὡς ἔργον εὐφυΐας μᾶλλον, ἢ γενναιότητος.

Ἅπασα ἡ μέθοδος τῆς Παραδρομῆς συνίσταται εἰς τὸν διοργανισμὸν τῆς ἐνέδρας, οὐχὶ ἐνέδρας ἀτίμου, ἀλλ' ἐπιστημονικῆς καὶ παρεσκευασμένης καθ' ὅλους τοὺς ἐντίμους κανόνας τῆς στρατηγικῆς, καὶ εἰς ἐπιτυχίαν τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖται καὶ ὀφθαλμὸς στρατηγικός, καὶ ἀνδρεία χειρός, καὶ πεῖρα μακρά. Αὕτη εἶνε ἡ ἐν τῷ Ἐρωτοκρίτῳ λεγομένη τέχνη καὶ μαστοργιά [1]), ἥτις καὶ ἐν τῇ μονομαχίᾳ ἐφαρμοζομένη ἀναδεικνύει νικητὴν τὸν ἔνεδρον, χωρὶς νὰ τὸν ἀτιμάζῃ ὡς δολοφόνον:

Πολλὰ μεγάλην δύναμιν ἔχ' ὁ Καραμανίτης,
πλειᾶς τέχνης καὶ πλειᾶς μαστοργιᾶς εἶν' τὸ παιδὶ τῆς Κρήτης,
καὶ μὲ τὴν τέχνη συντηρᾷ τὴν ὥρα ποῦ μαλλόνει,
τὴν χέρα τοῦ Σπιθλίοντα σὲ ποιὰ μεριὰ ξαμόνει,
κ' ἐξώφευγε ταῖς κοπανιαῖς, κ' ἔβλεπε τὸ σπαθί του,
κι' ὡσὰν ἀετὸς ἐπᾶ κ' ἐκεῖ ἐπέτα τὸ κορμί του.

Ὁ γράψας τὰ χρονικὰ τοῦ Μοραΐως συγκρίνει ἐν τοῖς ἑξῆς στίχοις τὴν μεταξὺ Φράγκων καὶ Ἑλλήνων διαφορὰν ἐν τῷ μάχεσθαι:

... οἱ Ῥωμαῖοι οὐδὲν ἔνε στρατιῶταις
νὰ πολεμοῦν εἰς πρόσωπον ὡσὰν ἐμεῖς οἱ Φράγκοι·
διατί ἔχουν πονηριὰν καὶ πολεμοῦν μὲ τέχνην [2]).

Διὰ τῆς τακτικῆς τῶν Πελοποννησίων Στρατιωτῶν κατεβλήθησαν τ' ἀπειράριθμα στίφη τῶν Γερμανῶν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Tagliacozzo (1268). Τὴν διὰ τῆς ἐνέδρας ταύτης νίκην ἀποκαλεῖ ὁ Δάντης «vincere senz' arme.»

Τὰ ἐγκρύμματα καὶ ταῖς χωσιαῖς ἐχῶσαν εἰς τοὺς τόπους,
ὅποῦ ἔπρεπε κ' ἐτύχαινε καὶ ἦτον ἐπιδέξιοι...
οὕτως τοὺς ἐκατάφαξαν ὡσὰν ἀγριοχοιρίδια.

Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ τέχνης δύο ὕστερον ἑκατονταετηρίδας ὁ Κάρολος Η' ἐπεριεκυκλώθη καὶ πολλὰ ἔπαθεν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Στρατιωτῶν ἐν Φορνόβῳ (1495).

Τὰ δημοτικὰ ᾄσματα ψάλλοντα τοὺς κλεφτικοὺς πολέμους μελαγχολικῶς ἀναπολοῦσι τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν λόγους τῆς ἀκριτικῆς τακτικῆς, ὅτι μόνον διὰ τῆς τέχνης δύναται ὁ μικρὸς ν' ἀντισταθῇ πρὸς τὸν μέγαν:

Ἀνάρχα ἀνάρχα τἄρριχναν οἱ κλέφταις τὰ τουφέκια,
γιατ' εἶν' οἱ μαῦροι διαλεχτοί, γιατ' εἶν' οἱ μαῦροι Ἀλίγοι.

Θ'

Πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν Στρατιώτας καὶ ἁρματωλοὺς, κλέφτας, καὶ ἀπελάτας, καὶ ἀκρίτας, οὐχὶ συγχέοντες τὰ πράγματα, ἀλλὰ θεωροῦντες ταῦτα τοσοῦτον συναφῆ, ὥστε ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ ἂν ὁ ἀπελάτης παρήγαγε τὸν ἀκρίταν ἢ ὁ κλέφτης τὸν ἁρματωλόν. Ἡ αὐτὴ σχέσις ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι τοσοῦτον στενή, ὥστε δύσκολος ἡ διάκρισις τοῦ ἀκριτικοῦ ἀπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ κύκλου. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς τουρκοκρατίας γινώσκομεν ὅτι πολλάκις ὁ ἁρματωλὸς μετεβλήθη εἰς κλέφτην, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ὁ κλέφτης ἀνεγνωρίσθη ἁρματωλός· διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἔχομεν κλέφτην ἄγριον καὶ κλέφτην ἥμερον, ὡς οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον ἀπελάτην τῶν βουνῶν καὶ ἀπελάτην ἀξιωματικὸν τῆς αὐλῆς. Παρὰ Σουΐδᾳ ὁ ἀπελάτης συγχέεται πρὸς τὸν Στρατιώτην, ἢ μᾶλλον ἀποτελεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον: «πελάτην Στρατιώτην τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου ἐκώλυσε παρεῖναί τινι.» [1]). Τοιαύτην σύγχυσιν μεταξὺ ἀπελάτου καὶ Στρατιώτου ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Μοραΐως. Ἐνῷ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἀποκαλεῖ τὸν ἄρχοντα τῆς Ἀργολίδος Λέοντα τὸν Σγουρὸν «φοβερὸν Στρατιώτην», τὸ γαλλικὸν (σελ. 36) τὸν ὀνομάζει apeleres et vaillant, τὸ δὲ πρωτάκουστον ἐν τῇ γαλλικῇ γλώσσῃ apeleres οὐδὲν ἕτερον εἶνε ἢ παραφθορὰ τοῦ ἀπελάτης. Ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων διδομένων πληροφορούμεθα ὅτι ὁ ἀκρίτας, ὁ Στρατιώτης καὶ ὁ ἁρματωλός, εἶνε τοσοῦτον συνδεδεμένοι, ὥστε ὁ εἷς συμπαρέλκει καὶ τοὺς δύο ἑτέρους ὁμοτέχνους. Ἐξετάσαντες τὰς ἐν τῇ Παραδρομῇ ἀκριτικὰς λέξεις ἐσημειώσαμεν καὶ τὴν προνοιαν καὶ τὸ προνοοῦμαι, ὑποσχεθέντες εἰδικώτερον περὶ τούτων λόγον, καὶ εἶνε καιρὸς νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν.

Τὰ χρονικὰ τοῦ Μοραΐως συνηθέστατα ἀναφέρουσι *ταῖς προνοιαῖς τῶν ἀρχοντοπούλων*, οἵτινες διὰ τοῦτο ἐλέγοντο καὶ προνοιασμένοι, προνοιατόροι, καὶ ἐν ἐνετικοῖς ἐγγράφοις progniati. Ἐν ἀρχῇ ἐσημειώσαμεν ὅτι ἐπὶ ἐνετοκρατίας ἡ πρόνοια ἦν μικρὸν τιμάριον, ἡ λεγομένη provisione· ἀλλ' εἰς τὰ προρρηθέντα μνημεῖα βλέπομεν πολλάκις τοὺς προνοιασμένους, ἢ προνοιατόρας, ἀποτελοῦντας ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τοὺς Στρατιώτας, ἀκρίτας καὶ ἁρματωλούς· οὕτως ἐν στίχῳ 748 ἀναγινώσκομεν:

ἐκεῖνοι ποῦ ἐπρονοιάζασι ταῖς χώρις τῶν Στρατιώτων,

ἐνῷ ἐν στίχοις 645-6 ὁ προνοιάτωρ ἐκπληροῖ καθαρὸν ἔργον ἁρματωλοῦ τῆς τουρκοκρατίας.

Ἐκεῖνοι ὅπου εἶχαν ταῖς προνοιαῖς, ὅπως τοὺς ἐπρονοιάσαν
διὰ νὰ βαστοῦνον ἅρματα τὸν τόπο νὰ φυλάττουν.

Ἐν δὲ σελ. 75 περιγράφεται ὁ προνοιάτωρ ἐκπληρῶν καὶ καθήκοντα ἀκρίτου, διότι πρὸς ταῖς ἄλλαις ὑποχρεώσεσιν ὀφείλει:

νὰ ἐκπληρώνῃ ὁ καθεὶς τοὺς τέσσερούς του μῆνας
εἰς γαρνιζοῦν καθολικήν, ἔνθα ἀρέσει τ' αὐθέντου.

[1]) Ἐν τῷ περὶ ἀκριτικῶν θεμάτων ὁρισμῷ τῆς Παραδρομῆς ἡ ἐνέδρα λέγεται μηχανή, λέξις ἀκριβῶς ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν μαστόργιάν, ἐν δὲ τῇ δημηγορίᾳ τοῦ Φωκᾶ, μηχανεύομαι: «Δεῖ οὖν Ῥωμαίους ὄντας μεμηχανῆσθαί τε καὶ βεβουλεῦσθαι δεόντως ἐν τοῖς ἀπόροις ἐξευρίσκειν τὰ πρόσφορα, αἱρεῖσθαί τε πρὸ τῶν δεινῶν τὰ ἐυμφέροντα.» Λέων Διάκονος.

[2]) Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Φωκᾶς ἐν τῇ δημηγορίᾳ του· ομῇ οὖν ἀλογίστῳ φορᾷ καὶ παραβόλοις τολμήμασιν εἰς προὔπτον αὐτομολήσωμεν ὄλεθρον».

[1]) Ἡ αὐτὴ σύγχυσις καὶ παρὰ Λέοντι Διακόνῳ, ὡς παρετήρησεν ὁ Hase.

ἡ δὲ καθολικὴ αὕτη γαρνιζοῦν (garnison) εἶνε αὐτὴ ἡ τοῦ ἀκρίτου πρωτίστη ὑποχρέωσις, garnison de frontière, ὡς λέγει τὸ γαλλικὸν κείμενον τῶν αὐτῶν χρονικῶν, guarnison à las fronteras, ὡς γράφει τὸ νῦν δημοσιευόμενον ἀραγωνικὸν κείμενον.

Αἱ τοιαῦται συγχύσεις, ἢ μᾶλλον συγχωνεύσεις τοσοῦτον διαφόρων πρὸς ἄλληλα ἐπιτηδευμάτων καὶ ἀξιωμάτων ἔχουσιν ἱστορικὸν λόγον, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὁποίου θὰ μᾶς χειραγωγήσῃ εἰς κατανόησιν οὐ μόνον τῆς στρατιωτικῆς ταύτης πολυωνυμίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος τακτικῆς.

Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς Ἀκριτικῆς ἐποποιίας [1]) ἐξετέθη πῶς ὁ Διγενὴς νικήσας καὶ καθυποτάξας τοὺς ἐν Μεσοποταμίᾳ ἀπελάτας, διὰ τῆς συμπράξεως τούτων ἠλευθέρωσε τὰς ὑπὸ τῶν Ἀράβων κρατουμένας χώρας, τὰς ὁποίας ἡ ἐν Βυζαντίῳ κυβέρνησις τῷ παρεχώρησεν εἰς ἴδιον κλῆρον. Καίτοι ὅμως ὁ μεσαιωνικὸς οὗτος Ἡρακλῆς ἐξυμνεῖται ὡς ὁ μόνος ἐλευθερωτὴς τῆς χριστιανικῆς Ἀσίας, καὶ ἄλλοι συγχρόνως αὐτῷ διοργανώσαντες, τῇ συναινέσει τῶν ἀρχῶν, λῃστρικὰς συμμορίας ἔπραξαν ἀκριβῶς τὰ αὐτά, καὶ τὴν αὐτὴν ἔλαβον τοῦ ἐγχειρήματος ἀμοιβήν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, παρασιωπῶν τὸ ὄνομα τοῦ περιφήμου Διγενῆ [1]), ἐξιστορεῖ πῶς ἐπὶ τοῦ πατρός του Λέοντος, ὁ Ἀρμένιος Μελίας «ἐκράτησε τὸ παλαιὸν κάστρον τὴν Λυκανδόν, καὶ ἔκτισεν αὐτὸ καὶ ὠχυροποίησε, καὶ ἐκεῖσε ἐκαθέσθη, καὶ ὠνομάσθη παρὰ Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως Κλεισοῦρα· καὶ μετὰ τοῦτο διεπέρασεν ἀπὸ Λυκανδοῦ εἰς τὸ ὄρος τῆς Τσαμανδοῦ, κἀκεῖσε τὸ νῦν ὂν κάστρον ἔκτισε, καὶ ὡσαύτως κἀκεῖνο Κλεισοῦρα ἐκαλεῖτο· ἐκράτησε δὲ καὶ τὸ Συμπόσιον, ποιήσας αὐτὸ τουρμαρχάτον. Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ φιλοχρίστου δεσπότου... γέγονεν ἡ Λυκανδὸς στρατηγίς, καὶ πρῶτος Λυκανδοῦ στρατηγὸς ὠνομάσθη ὁ πατρίκιος Μελίας, τῷ τότε καιροῦ αὐτοῦ κλεισουράρχου ἐν Λυκανδῷ τυγχάνοντος· ὁ δὲ αὐτὸς Μελίας διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων πίστιν, καὶ τὰς πολλὰς καὶ ἀπείρους αὐτοῦ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ἀνδραγαθίας, μετέπειτα μάγιστρος ἐτιμήθη» [2]). Ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ ἀλλαχοῦ διηγεῖται ὅτι ὁ Μελίας οὗτος μετὰ τεσσάρων ἄλλων Ἀρμενίων εἶχον προτείνει εἰς τὸν στρατηγὸν Χαρσιανοῦ Εὐστάθιον τὸν Ἀργυρὸν ὅτι, ἂν ἀναγνωρισθῶσι διὰ χρυσοβούλλου κύριοι τῶν παρευφρατείων κλεισουρῶν Λαρίσσης, Συμποσίου καὶ Τρυπίων, ἀνελάμβανον τὴν ἀπὸ τῶν Ἀράβων ἐλευθέρωσιν τῶν τόπων τούτων. Καὶ τότε μὲν ἀπέτυχεν ἡ ἐπιχείρησις, ὁ διάδοχος ὅμως τοῦ Ἀργυροῦ Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκας, ἐνεθάρρυνε τὸν Μελίαν εἰς νέαν ἀπάπειραν πρὸς κατάκτησιν τῶν κλεισουρῶν. «Ἔρημος γὰρ ἦν τὸ πρότερον καὶ ἀοίκητος (ἡ Λυκανδὸς) καὶ ἡ καλουμένη Τσαμανδὸς καὶ τὰ συμπαρακείμενα μέρη τῶν Ἀρμενίων, καὶ οὐκ ἦν ὄνομα αὐτῶν οὔτε ἐν λόγῳ, οὔτε ἐν ἀριθμῷ... Μελίας δὲ εὐφυὴς ὢν καὶ πρὸς λῃστουργίαν βαρβαρικὴν ἐπιτήδειος, συμμορίαν τινὰ τῶν Ἀρμενίων ἀναλεξάμενος καὶ ταυτησὶ τῆς πόλεως τὴν ἄκραν κατοχυρώσας, ὡς ἠδύνατο, καὶ κατὰ μικρὸν προϊὼν ὅλην ὡς εἰπεῖν τὴν πόλιν τοῦ πτώματος ἤγειρε, καὶ προβαίνουσα ἐπὶ τὸ πρόσθεν πᾶσα ἡ χώρα μεστὴ γέγονε τῶν Ἀρμενίων, κουροτρόφος οὖσα ἀγαθή τε καὶ ἱππόβοτος, καὶ βοσκημάτων εἰς τροφὴν ἐπιτήδειος· διὸ καὶ θέμα κατωνομάσθη, καὶ εἰς στρατηγίδα περίδοξον ἀνήχθη σπουδῇ τουτουὶ τοῦ Μελίου καρτερόφρονος».

Ἡ περὶ Μελίου διήγησις τοῦ Πορφυρογεννήτου τοσοῦτον συμφωνεῖ πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς ἐποποιίας καὶ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων περὶ Διγενῆ ᾀδόμενα, ὥστε, ἂν σπουδαῖοι λόγοι δὲν ἐκώλυον, εὐχερῶς θ' ἀνεγνωρίζομεν ἐν τῷ Μελίᾳ αὐτὸν τὸν Διγενῆν.

Ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ διηγεῖται πῶς ἐπὶ Ῥωμανοῦ Α' προήχθη εἰς ἀκριτικὸν θέμα καὶ ἡ ἐν Κιλικίᾳ Σελεύκεια, ἥτις «κλεισοῦρά τις ἦν καὶ φυλακὴ διὰ τὰς ἐκδρομὰς τῶν ἐκ τῆς Ταρσοῦ Σαρακηνῶν, διὰ τὸ εἶναι τὸν τόπον δυσπρόσοδον·» ἀλλὰ δὲν μνημονεύει τίς ὁ μεταβαλὼν εἰς στρατηγίδα καὶ τὴν κλεισούραν ταύτην, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι ἱστορικοὶ δὲν μνημονεύουσι πῶς ἐσχηματίσθησαν τὰ ὑπὸ τῆς Παραδρομῆς ἀναφερόμενα μεγάλα «ἀκριτικὰ θέματα», καὶ ἰδίως πῶς ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου κατεστράφη ἡ ἑνότης τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ἀνεξαρτήτων στρατιωτικῶν θεμάτων, ἐν οἷς σὺν τῷ χρόνῳ ἀπωλέσθη καὶ αὐτὴ ἡ μνήμη τοῦ ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος, ὡς μετά τινος βαρυθυμίας αὐτὸς ὁ Πορφυρογέννητος γράφει· «νυνὶ δὲ στενωθείσης κατά τε ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς τῆς ῥωμαϊκῆς βασιλείας, καὶ ἀκρωτηριασθείσης ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Ἡρακλείου τοῦ Λίβυος, οἱ ἀπ' ἐκείνου κρατήσαντες, οὐκ ἔχοντες ὅποι καὶ ὅπως καταχρήσονται τῇ αὐτῶν ἐξουσίᾳ, εἰς μικρά τινα μέρη κατέτεμον τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν καὶ τὰ τῶν Στρατιωτῶν τάγματα, μάλιστα καὶ ἑλληνίζοντες καὶ τὴν πάτριον καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν γλῶτταν ἀποβαλόντες... αὐτὸ γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ θέματος ἑλληνικόν ἐστι καὶ οὐ ῥωμαϊκόν, ἀπὸ τῆς θέσεως ὀνομαζόμενον.»

Ὅ,τι ἡ ἐπίσημος ἱστοριογραφία ἀποκρύπτει, δύναται ἄλλοθεν ν' ἀποκαλυφθῇ. Καὶ ἐν πρώτοις

[1]) Sathas et Legrand, les exploits de Digénis Akritas. Paris. 1875.

[2]) Περὶ τῶν λόγων τῆς παρασιωπήσεως ταύτης βλέπε τὸ αὐτὸ σύγγραμμα.

[3]) Τόμ. 3, σελ. 227—8.

ἡ λέξις *θέμα* ἡ τοσοῦτον ἀπαρέσκουσα εἰς τὸν Πορφυρογέννητον, καὶ δι' ἧς ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου δηλοῦνται αἱ στρατιωτικαὶ διοικήσεις, ἔχει καθαρὰν ἀκριτικὴν σημασίαν, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν *στάσιν ἢ στασίδιον*, τὴν statio τῶν Ρωμαίων, λέξιν σημαίνουσαν τὸν στρατιωτικὸν σταθμὸν καὶ τὴν σκοπιάν, ἤτοι τὴν λεγομένην ἔτι ὑπὸ τοῦ λαοῦ βίγλαν. Ἐν τῷ δρισμῷ τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῶν καθηκόντων τῶν προνοητῶν τῶν ἀκριτικῶν θεμάτων ἡ Παραδρομὴ σημειοῖ «καὶ οἱ τυπωθέντες βιγλάτορες σῷοι τῷ ἀριθμῷ καὶ μὴ ἐλλιπεῖς ἀπέρχωνται, καὶ μὴ καταλιμπάνωσι τὰς στάσεις αὐτῶν, ἐν αἷς βλέπειν καὶ φυλάττειν τὰς ὁδοὺς ἐτάχθησαν, μήτε χρονίζειν ἐπὶ τοῖς αὐτῶν στασιδίοις.» Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ *στάσις, στασίδιον* σημαίνει καὶ τιμαριωτικὸν διαμέρισμα, ἢ ἁπλῶς τιμαριωτικὸν χωρίον, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ φραγκικώτερον λεγομένην κατούναν (canton). Ἐν χρυσοβούλλοις τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου μνημονεύονται «τὸ στάσιον τοῦ Ἠλία» καὶ τὸ «στασὶν τοῦ Χασανῆ», ἐν δὲ ἐνετικοῖς ἐγγράφοις αἱ statio τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων τῆς Τήνου καὶ Μεθώνης. Ὅτι δὲ τὸ θέμα εἶνε καθαρὰ ἀκριτικὴ λέξις δηλοῦται καὶ ἐκ τούτου· διοργανώσαντες οἱ Ρωμαῖοι τὰ *λίμιτα* ἢ ἀκριτικὰ θέματα, περὶ ὧν κατωτέρω, συμπεριέλαβον τὰς ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρις Ἰσαυρίας χώρας εἰς τὸ λεγόμενον Limen Orientale, ἐξελληνισθὲν ὕστερον εἰς θέμα τῶν Ἀνατολικῶν· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο, πρῶτον μνημονευόμενον ἐν ἔτει 669, φαίνεται ἀρχαιότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλείου, διότι ὁ Θεοφάνης (6113) διηγούμενος τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως γράφει «ἐντεῦθεν (ἐκ τῶν Κιλικίων πυλῶν) ἐπὶ τὰς *τῶν θεμάτων* χώρας ἀφικόμενος», ἐξ ὧν δηλοῦται, ὅτι τὸ Ἀνατολικὸν λίμιτον, τὸ ὕστερον ὀνομασθὲν θέμα τῶν Ἀνατολικῶν, ἀπετελεῖτο ἐκ *θεμάτων*, δηλαδὴ στασιδίων· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον τὸ αὐτὸ θέμα ὀνομάζεται ἐν τῇ Παραδρομῇ «τὰ μεγάλα ἀκριτικὰ θέματα». Πότε ἀκριβῶς ἐξελληνίσθη τὸ limen τοῦτο εἰς θέματα ἀγνοοῦμεν· ἀμφιβάλλομεν ὅμως ἂν ὁ κατὰ τῆς ἐξελληνίσεως ταύτης διαμαρτυρόμενος Πορφυρογέννητος ἐγίνωσκε τὴν ἀντίστοιχον λατινικὴν λέξιν, ἀφοῦ ὁ πολὺ λογιώτερος καὶ παλαιότερος τούτου Θεοφάνης διαφθείρει τὴν λέξιν εἰς *λιμωτόν*.

Ἐν ἀρχῇ εἴπομεν ὅτι συγχρόνως τῇ εἰσβολῇ τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὰ ἀνατολικὰ θέματα μνημονεύονται καὶ οἱ Στρατιῶται μετὰ τῶν παλληκαρίων των προκινδυνεύοντες κατὰ τῶν Ἀβάρων. Τότε δὲ καὶ οἱ Μαρδαΐται καταλαβόντες τὰς κλεισούρας τοῦ Λιβάνου, ἀνεγνωρίσθησαν ἀνεξάρτητοι, ὡς γράφει ὁ Εὐόδιος. Ἡ ὑπὸ Ἡρακλείου πρώτη ἐκκοπὴ στρατιωτικῶν νομισμάτων φερόντων τὴν ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνανέωσις», συμπίπτει πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου μεμφομένην κατατομὴν τοῦ ἐνιαίου τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς *εἰς μικρά*. Ἐν τούτοις εἶνε πολὺ περίεργος ἡ παρὰ Θεοφάνει διήγησις περὶ στάσεως τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, παρ' οὗ ἀπήτησαν τὴν στέψιν καὶ τῶν δύο ἑτέρων ἀδελφῶν του. Ὁ βασιλεὺς ταραχθεὶς ὑπεσχέθη τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς εὐχῆς τῶν ἀκριτῶν τούτων, ἀλλ' ἀποστείλας τὸν πατρίκιον Θεοφάνην «ἔλαβεν τὰ *πρωτεῖα* αὐτῶν τοῦ ἀνελθεῖν ἐν τῇ Πόλει καὶ μετὰ τῆς συγκλήτου βουλεύσασθαι, καὶ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτῶν. Εὐθέως δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτοὺς ἐφούλκισε... τοὺς δὲ ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐρνικόπτησε.» Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε ἀξιοσημείωτον, διότι ἀφ' ἑνὸς βλέπομεν τοὺς ἀκρίτας ἐπιτηροῦντας αὐτὰ τὰ βασιλικὰ νόμιμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν βασιλείαν ὑποσχομένην μὲν τὴν συζήτησιν τῆς προτεινομένης παρανομίας μετὰ τῆς συγκλείστου, κρύφα δ' ἐπιβουλευομένην τοὺς ἀναμιγνυομένους εἰς τὰ βασιλικὰ πράγματα· τὸ περιεργότερον δὲ ὅτι τὸ θέμα κυβερνᾶται ὑπὸ *πρωτείων*, τὰ ὁποῖα ἀναπολοῦσι τὰ ἀρματωλικὰ *πρωτάτα*, συσκεπτόμενα μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ ἐν ἴσῃ ψήφῳ. Ἡ πρὸς τοὺς Μαρδαΐτας διαγωγὴ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Β', αἱ πρὸς τὸν Διγενὴν διενέξεις τοῦ Πορφυρογεννήτου, αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἀλεξίου εἰς σύλληψιν τοῦ ἐλευθερωτοῦ καὶ ἀνεξαρτήτου δουκὸς τῆς Τραπεζοῦντος Θεοδώρου τοῦ Γαβρᾶ, ὁ κατὰ τῶν ἀκριτῶν πόλεμος Κωνσταντίνου τοῦ Α', Ἰουστινιανοῦ, καὶ αὐτοῦ ἐπὶ τέλους τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐν ἀνάγκῃ οἱ βασιλεῖς ἀποταμόντες τὴν ἀρχήν, ὕστερον προσεπάθησαν ν' ἀναλάβωσι τὰς δοθείσας ἢ ἐλευθερωθείσας χώρας. Οὕτω καὶ αἱ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἀναγνωρίζουσιν ἐξ ἀνάγκης τοὺς ἁρματωλούς, πολλὰ ὅμως ἐν σκότει μηχανῶνται εἰς ἐξόντωσίν των· τὰ δημοτικὰ ᾄσματα ἀφελῶς ἐξεικονίζουσι τοὺς φόβους τῶν τελευταίων προσκαλουμένων ὑπὸ τῶν ἀρχῶν εἰς συνέντευξιν:

— Σκιάζομαι, μπέη μ', σκιάζομαι, τὴν ἀπιστιὰ φοβᾶμαι.

Διὰ τῆς αὐτῆς περίπου γλώσσης καὶ ὁ Διγενὴς ἀποφεύγει τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος προτεινομένην ὁμιλίαν. Ἐκ τοῦ Πορφυρογεννήτου μανθάνομεν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ περιοδεύων, ἅμα ἔφθανεν εἰς τὰ ὅρια ἀκριτικοῦ θέματος, ὤφειλε ν' ἀποβάλλῃ τὴν ἀκολουθίαν του, καὶ ὑπὸ μόνων ἀκριτῶν συνοδευόμενος νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ θέμα.

(Ἕπεται συνέχεια) Κ. ΣΑΘΑΣ

Ὀρθῶς εἶπεν ὁ Ἀντισθένης ὅτι οἱ θέλοντες νὰ ζῶσιν ἀσφαλῶς ἔχουσιν ἀνάγκην ἢ φίλων γνησίων ἢ ἐχθρῶν διαπύρων· διότι οἱ μὲν φίλοι νουθετοῦντες τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀποτρέπουσιν αὐτοὺς τῶν σφαλμάτων, οἱ δὲ ἐχθροὶ λοιδοροῦντες αὐτούς.

Ο ΜΑΡΚΗΣΙΟΣ ΒΙΛΛΕΜΕΡ

(Μυθιστορία **Γεωργίας Σάνδ**.—Μετάφρασις **Α. Β.**

Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Θ'

Ὅτε, μετὰ μίαν ἑβδομάδα, ἔφθασε καὶ ὁ δοὺξ, ἐξεπλάγη ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως. Συγκεκινημένος ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, ἣν εἶχε γράψει εἰς αὐτὸν ὁ ἀδελφός του ἐκ Πολιγνάκ, ἀλλὰ μαντεύων ὅτι ἐπάλαιε μᾶλλον πρὸς ἑαυτὸν ὁ μαρκήσιος ἢ εἶχεν ἀποφασίσει ὅ,τι δήποτε, ἐβράδυνε σκοπίμως τὴν ἐμφάνισίν του, ὅπως ἀφήσῃ καιρὸν εἰς τὴν μόνωσιν καὶ τὴν ἐξοχικὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῶν δύο ἐκείνων καρδιῶν, ἃς εἶχεν ἐλπίσει ὅτι ἠδύνατο νὰ συγκινήσῃ διὰ τῶν λόγων του καὶ προσεδόκα νὰ εὕρῃ ἐντελῶς συμφώνους. Δὲν εἶχε προίδει ὅτι ἡ Καρολίνα θὰ ἐστερεῖτο ἐρωτοτροπίας καὶ φαντασίας, οὐδ' ὅτι ὁ μαρκήσιος θὰ ἀνθίστατο σπουδαίως, πτοούμενος ἴσως καὶ παλαίων πρὸς ἑαυτόν. Τί λοιπὸν συμβαίνει; διενοήθη ἀπορῶν, βλέπων ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ πρὸς φιλίαν διάθεσις εἶχεν ἐκλείψει. Ἡ ἠθικὴ ἄρα ἔσβεσε τόσῳ ταχέως τὸ πῦρ; Ἀπεπειράθη ἄρα γε ὁ ἀδελφός μου ματαίαν ἀπόπειραν; Εἶνε φόβος ἢ πεῖσμα ἡ αὔξουσα κατήφειά του; Σεμνότυφος εἶνε αὐτὴ ἡ κόρη; Ὄχι! φιλόδοξος; ὄχι! Ἴσως ὁ μαρκήσιος δὲν ἐξεφράσθη καλῶς. Ἐφύλαξεν ὅλον του τὸ πνεῦμα διὰ τὰ βιβλία, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀρτιγενοῦς πάθους του.

Δὲν ἔσπευσεν ἐν τούτοις ὁ δοὺξ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν. Δὲν ἤξευρε τί ν' ἀποφασίσῃ, καὶ σπουδαῖοι λόγοι ἐπέτεινον τὴν ἀμηχανίαν του. Εἶχε κατορθώσει νὰ μάθῃ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ μαρκησίου. Δὲν ἀπέμενε πλέον εἰς αὐτὸν ἢ τριάκοντα χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα, ὧν δώδεκα χιλιάδες κατεβάλλοντο ὡς σύνταξις εἰς τὸν ἀδελφόν του· τὸ ὑπόλοιπον ἦτο σχεδὸν ὁλοκλήρως διατεθειμένον εἰς συντήρησιν τῆς μητρός του, αὐτὸς δὲ ἔζη ἐν τῷ κτήματί του, δαπανῶν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τόσα μόνον, ὅσα ἤθελε δαπανήσει καὶ ὁ μετριώτερος τῶν ξένων του.

Ὁ δοὺξ ἐθλίβετο βαθέως ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἥτις αὐτοῦ μὲν ἦτο ἔργον, τὸν δὲ μαρκήσιον οὐδ' ἐφαίνετο κἂν ἀπασχολοῦσα. Εἶχεν ὑποστῇ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἔκπτωσιν ἀδιαφόρως καὶ μεγαθύμως, στερηθεὶς δὲ πολλοὺς συνευωχητάς, ἀνεγνώρισεν ὅτι εἶχε καὶ πολλοὺς πιστοὺς φίλους. Ἡ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψις τοῦ κόσμου εἶχεν αὐξήσει· βλέποντες δὲ ὅτι ἀπέτιεν ὑπερηφάνως καὶ καρτερικῶς τὸν φλογερὸν καὶ ἀχαλίνωτον αὐτοῦ βίον, τῷ ἐσυγχώρουν πολλοὶ τὰ σκάνδαλα, δι' ὧν εἶχεν ἄλλοτε συνταράξει τὰς οἰκογενείας. Κατενόησεν οὕτω εὐφυῶς ὁποία ἦτο ἡ προσήκουσα ἐν τῷ μέλλοντι διαγωγή του. Ἀλλὰ μετάνοιά τις ἐτάραττε τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ἰσορροπίαν, ἐθάμβου τὴν ὀξυδέρκειαν καὶ παρέλυε τὴν ἀποφασιστικότητά του. Ἀγαθὸς κατὰ βάθος, καίτοι πολλάκις παραλογιζόμενος, ἀνεζήτει τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὅπως καταστήσῃ τὸν ἀδελφόν του εὐτυχῆ. Καὶ ὁτὲ μὲν ἐπείθετο ὅτι ἔπρεπε νὰ παρεισαγάγῃ τὸν ἔρωτα εἰς τὸν μονήρη καὶ αὐτάρκη ἐκείνου βίον, ὁτὲ δὲ διελογίζετο νὰ ἐζωθήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν φιλοδοξίαν, ἐκβιάζων τὰς ἀντιπαθείας αὐτοῦ καὶ ὑποβάλλων αὐτῷ καὶ πάλιν τὴν ἰδέαν περιφανοῦς τινος γάμου.

Τοῦτο δὲ ἦτο καὶ τῆς μαρκησίας τὸ ὄνειρον, ἥτις πολλάκις τὸ εἶχεν ὀνειρευθῆ κ' εὐαρέστως ὑψίστατο τὴν γοητείαν του, πιστεύουσα ὅτι ἤθελεν εὑρεθῇ πλουσία τις καὶ ἀξιόλογος κληρονόμος ἥτις νὰ συμμερισθῇ τὸν ὑπὲρ τῆς γενναιότητος τοῦ μαρκησίου μητρικόν της ἐνθουσιασμόν. Ἐνεπιστεύθη δὲ τότε εἰς τὸν δοῦκα, ὅτι διεπραγματεύετο μετὰ τῆς φίλης της δουκίσσης Δυνιέρ, ἵνα νυμφεύσῃ τὸν Μαρκήσιον μετά τινος ὀρφανῆς τὸ γένος Ξεντράϊγ, πλουσιωτάτης καὶ λεγομένης ὡραίας, ἥτις ἔπληττε μὲν φόβερὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ της, εἶχε δὲ μεγάλας ἀξιώσεις περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ποιότητος τοῦ μέλλοντος συζύγου της. Καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς πληροφορίας τὸ πρᾶγμα ἦτο δυνατόν. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ συναινέσῃ ὁ Οὐρβανός. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν συνήνει, λέγων ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐνυμφεύετο, ἂν ἡ εὐκαιρία δὲν ἤρχετο νὰ τὸν εὕρῃ, καὶ ὅτι ἦτο ἀνικανώτατος πάντων νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον γυναικὸς ἵνα προσποιηθῇ νὰ τῇ ἀρέσῃ.

—Προσπάθησε, υἱέ μου, εἶπεν ἡ μαρκησία εἰς τὸν δοῦκα, εὐθὺς τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεώς του, νὰ τοῦ ἐκριζώσῃς αὐτὴν τὴν ἀγριότητα. Ἐγὼ ἀπηλπίσθην.

Ὁ δοὺξ ἐπεχείρησε κ' εὗρε τὸν ἀδελφόν του διστάζοντα, ἀπαθῆ, μὴ λέγοντα μὲν ὄχι, ἀλλ' ἀρνούμενον πᾶσαν ἐνέργειαν, καὶ ἰσχυριζόμενον ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναμείνῃ ἀπὸ τῆς τύχης τὴν συνάντησιν τῆς νύμφης, καὶ ὅτι ἂν τῷ ἤρεσε, θὰ προσεπάθει βραδύτερον νὰ μάθῃ, ἂν κ' ἐκείνη δὲν τὸν ἀπεστρέφετο. Δὲν ἦτο δὲ καὶ βία, ἔλεγεν, ἀφοῦ διέμενον εἰς τὴν ἐξοχήν. Αὐτὸς δὲν ἠσθάνετο ἑαυτὸν δυστυχέστερον τοῦ συνήθους, εἶχε δὲ καὶ τόσην ἐργασίαν...

Ἡ μαρκησία ἠγανάκτησε διὰ τὰς ἀναβολὰς ταύτας, κ' ἐξηκολούθησε νὰ γράφῃ, γραμματεύοντος τοῦ δουκός, περὶ τῆς ὑποθέσεως, ἥτις διέφευγε τὴν ἁρμοδιότητα τῆς Καρολίνας.

Ὁ δοὺξ βλέπων ὅτι ἐπὶ ἓξ ὅλους μῆνας ὁ γάμος αὐτὸς δὲν ἤθελε προχωρήσει οὐδὲ βῆμα, ἤρχισε πάλιν διανοούμενος νὰ διασκεδάσῃ τὸν ἀδελφόν του δι' ἀγροτικοῦ τινος μυθιστορήματος.

Ἡ ἡρωΐς ἦτο πρόχειρος, καὶ ἦτο θελκτικωτάτη. Ἔπασχε δὲ ἴσως ἐκ τῆς προφανοῦς ψυχρότητος τοῦ μαρκησίου. Ὁ δοὺξ προσεπάθησε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ψυχρότητος αὐτῆς, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐντελῶς. Ὁ μαρκήσιος ὑπῆρξεν ἀνεξερεύνητος, ἐφάνη δὲ ἄπορῶν πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι οὐδέποτε εἶχε διανοηθῇ νὰ ἐρωτολογήσῃ μετὰ τῆς δεσποινίδος Σαὶν-Ζενέ. Θὰ ἦτο βαρὺ διὰ τὴν συνείδησίν του, πρὸς ἣν οὐδεὶς συμβιβασμὸς ἦτο δι' αὐτὸν δυνατός. Εἶχεν ἀνεπαισθήτως αἰσθανθῆ τὸ ἀληθὲς καὶ ζωηρὸν γόητρον τῆς Καρολίνας, καὶ ὑπέστη αὐτό, οὐδένα σκοπὸν ἄλλον ἀναλογιζόμενος. Εἶτα δὲ ὁ ἀδελφός του προσπαθῶν νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ζηλοτυπίαν του, τὸν ἔκαμε ν' ἀνακαλύψῃ ὅτι ἦτο ἀληθὴς καὶ ζωηρὰ κλίσις ἡ ἀνώνυμος ἐκείνη συμπάθεια. Μεγάλη ἐκ τούτου ὑπῆρξεν ἡ βάσανός του ἐπί τινας ἡμέρας. Ἐξήτασεν ἑαυτὸν ἂν ἦτο ἐλεύθερος, καὶ εἶδεν ὅτι εὑρίσκετο μεταξὺ μητρὸς εὐχομένης ὑπὲρ αὐτοῦ περιφανῆ τινα γάμον, καὶ υἱοῦ εἰς ὃν ὤφειλε τὰ ναυάγια τῆς περιουσίας του. Εἶχε δὲ ἄλλως προΐδει ὅτι ἡ εὐθικτος ὑπερηφάνεια τῆς δεσποινίδος Σαὶν-Ζενὲ ἤθελεν ἀντιστῆ ἀνενδότως, κ' ἐγνώριζεν ἤδη ἀρκετὰ τὸν χαρακτῆρά της, ὥστε νὰ ἦνε βέβαιος, ὅτι οὐδέποτ' ἐκείνη θὰ συγκατένευε τὰ τεθῇ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς μητρός του. Ἀποφασίσας οὕτω ν' ἀποφύγῃ ἐπίσης καὶ τὴν ἀνοησίαν ἀνωφελῶν ὀχλήσεων καὶ τὴν ἀνανδρίαν τῆς ἐξαπατήσεως ἀγνῆς ψυχῆς, ἠγωνίσθη νὰ νικήσῃ ἑαυτόν, κ' ἐφάνη ὡς ἐκ θαύματος νικηθείς. Ὑπεκρίθη δὲ τόσον καλῶς τὸ μέρος του, ὥστε ὁ δοὺξ ἠπατήθη. Τοσαύτη γενναιότης καὶ ἀβρότης ἦσαν ἴσως ὑπέρτεραι τῆς περὶ τοιούτων καθηκόντων συνειδήσεως τοῦ δουκός.

— Ἠπατήθην, διελογίσθη. Τὸν ἀδελφόν μου ἀπερρόφησεν ἐντελῶς ἡ ἱστορικὴ ἐπιστήμη. Περὶ τοῦ βιβλίου του πρέπει νὰ τοῦ ὁμιλήσω.

Ἔκτοτε ὁ δοὺξ ἐσκέφθη πῶς ἠδύνατο ν' ἀπασχολήσῃ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ ἐπὶ ἑξάμηνον ἀργὸν βίον. Πνεῦμα εὐτράπελον καὶ ἀνήσυχον, ὡς τὸ πνεῦμα του, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀρκεσθῇ εἰς θήραν, ἀνάγνωσιν μυθιστορημάτων, συνομιλίαν μετὰ τῆς μητρός του καὶ σύνθεσιν ἀσματίων. Ἤρχισε δὲ φυσικῶς συλλογιζόμενος τὴν Καρολίναν, ὡς τὸ μόνον πρόσωπον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ παράσχῃ ποιητικήν τινα καὶ αἰσθηματικὴν ἀσχολίαν εἰς τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ. Ἀπόφασιν εἶχε νὰ διανύσῃ τὸ ἡμισυ τοῦ ἔτους ἐν Σεβάλ, ἦτο δὲ γενναία ἀληθῶς ἡ ἀπόφασις αὕτη ἀνθρώπου μὴ ἀγαπῶντος τὴν ἐξοχὴν ἄλλως ἢ ἐν πολυτελείᾳ καὶ θορυβώδει βίῳ. Ἤθελε νὰ ζήσῃ ὀλιγαρκέστατα παρὰ τῷ ἀδελφῷ του, ἓξ μῆνας κατ' ἔτος, παραιτούμενος ἑκουσίως τοῦ ἡμίσεος τῆς συντάξεώς του, ἡ δαπανῶν αὐτό,—ἂν ὁ μαρκήσιος ἠρνεῖτο τὴν θυσίαν—εἰς διορθώσεις καὶ ἐπισκευὰς τοῦ ἀδελφικοῦ κτήματος. Ἀλλ' ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην καί τινος ἐρωτιδίου, εἰς ἀμοιβὴν τοσαύτης ἀρετῆς· καὶ πρὸ τῆς ἀνάγκης ταύτης ἵστατο διστάζουσα ἡ ἀρετή του.

— Πῶς νὰ κάμω, διενοεῖτο, ἀφοῦ καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν μητέρα μου ἔδωκα τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου νὰ μὴ ἀσχοληθῶ περὶ *αὐτῆς*; Ἓν μόνον μέσον ὑπάρχει, καὶ ἁπλούστερον ἴσως ὅλων τῶν συνήθων καὶ τετριμμένων μέσων. Νὰ τῆς φέρωμαι περιποιητικώτατα ὑπὸ τὸ φαινόμενον ἐντελοῦς ἀφιλοκερδείας. Νὰ τῆς δεικνύω σεβασμόν, χωρὶς φιλαρέσκειαν, καὶ καθαρὰν εἰλικρινῆ φιλίαν, ἥτις νὰ τῆς ἐμπνεύσῃ πλήρη ἐμπιστοσύνην. Ἐπειδὴ δέ, ἐννοεῖται, εἰς ὅλα αὐτὰ δὲν μοῦ ἀπαγορεύεται νὰ ἔχω πνεῦμα καὶ χάριν, καὶ νὰ ἦμαι φιλόφρων καὶ ἀφωσιωμένος ὅσον θὰ ἤμην ἂν ἤθελον νὰ δείξω τὰς ἀξιώσεις μου, φυσικώτατον εἶνε νὰ συγκινηθῇ ἐπὶ τέλους καὶ νὰ μ' ἀπαλλάξῃ βαθμηδὸν μόνη της τοῦ ὅρκου μου. Μία γυνὴ ἐκπλήττεται πάντοτε, ὅτι μετὰ δίμηνον ἢ τρίμηνον προσηνῆ οἰκειότητα δὲν ἀκούει ἕνα ἐρωτικὸν λόγον. Ἔπειτα, θὰ στενοχωρηθῇ καὶ αὐτή, ἀφοῦ οἱ ὀφθαλμοί τοῦ ἀδελφοῦ μου δὲν τῆς λέγουν πλέον τίποτε... Νὰ ἰδοῦμεν! Θὰ ἦτο περίεργον καὶ πολὺ νόστιμον νὰ κατακτήσῃ τις καρδίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπνέει τρόμον χωρὶς νὰ φαίνεται, καὶ νὰ ἴδῃ ἀρετὴν ἀφοπλιζομένην, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ τὸν ἀφοπλισμόν της. Εἶδα πολλὰς ἐρωτοτρόπους καὶ σεμνοτύφους ἀκολουθούσας αὐτὴν τὴν τακτικήν. Εἶμαι δὲ περίεργος νὰ ἰδῶ πῶς ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενέ, ἥτις οὔτ' ἐρωτότροπος οὔτε σεμνότυφος εἶνε, θὰ διατρέξῃ τὸν παράδοξον αὐτὸν δρόμον.

Ἀσχολούμενος οὕτω ἐκ παιδαριώδους φιλοτιμίας, ὁ δοὺξ δὲν ἠσθάνθη πλέον πλῆξιν. Οὐδέποτε εἶχεν ἀγαπήσει τὴν κτηνώδη παραλυσίαν, αἱ δὲ παρεκτροπαί του εἶχον πάντοτε πρόσχημά τι κοσμιότητος. Τοσαύτην εἶχε κάμει χρῆσιν καὶ κατάχρησιν τῆς ζωῆς του ὥστε εὐκόλως ἠδύνατο νὰ καταστείλῃ ἑαυτόν. Ἐπιθυμίαν δὲ εἶχεν, ὡς ἔλεγε, ν' ἀνακτήσῃ πως τὴν ὑγείαν καὶ τὴν νεότητά του, κ' ἐφαντάζετο ἐνίοτε ὅτι ἠδύνατο ἴσως ν' ἀνακτήσῃ καὶ τῆς καρδίας του τὴν νεότητα, ἧς διετήρουν πάντοτε τὴν ἐπιφάνειαν οἱ τρόποι του καὶ ἡ γλῶσσά του. Διανοούμενος τὴν πλοκὴν κακοήθους μυθιστορήματος, ὑπέθετεν ὅτι ἠδύνατο ἔτι νὰ γείνῃ ῥωμαντικός.

Προσηνέχθη δὲ τόσον ἐπιτηδείως, ὥστε ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενὲ ἠπατήθη ἀφελῶς ἐκ τῆς καθ' ὑπόκρισιν χρηστότητός του. Βλέπουσα ὅτι οὐδέποτ' ἐζήτει νὰ μένῃ μόνος μετ' αὐτῆς, δὲν τὸν ἀπέφευγε πλέον. Ἐνῷ δ' ἐκεῖνος, παρακολουθῶν αὐτὴν πάντοτε διὰ τοῦ βλέμματος, ἐπροκάλει φυσικῶς, καὶ κατ' ἐπιφάνειαν ἀπροσδοκήτως, τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὴν συναντᾷ κατὰ τοὺς περιπάτους

του, ὠφελεῖτο συνάμα ἐκ τῶν συναντήσεων αὐτῶν, ἵνα φαίνεται ὅτι οὐδόλως ἐπεθύμει νὰ τὰς πρακτείνῃ, καὶ ἀπεμακρύνετο μετὰ διακρίσεώς τινος κ' ἐπιπλάστου λύπης, ἥτις συνεκίρνα οὕτω τὴν ἀβρὰν φιλοφροσύνην μετὰ τῆς προκλητικῆς ἀδιαφορίας.

Ὅλην αὐτήν του τὴν ἐπιστήμην ἀνέπτυξε, χωρὶς ἡ Καρολίνα νὰ ὑποπτευθῇ τὸ ἐλάχιστον. Ἡ ἰδία αὐτῆς εἰλικρίνεια τῇ ἀπηγόρευε τὴν μαντείαν οἱουδήποτε τοιούτου σχεδίου. Μετὰ ὀκτὼ δὲ ἡμέρας αἱ πρὸς αὐτὸν σχέσεις της ἦσαν εὔκολοι καὶ ἀβίαστοι, ὡσεὶ οὐδέποτε εἶχε δυσπιστήσει πρὸς αὐτόν, καὶ ἡ Καρολίνα ἔγραφε πρὸς τὴν Κυρίαν Ἐδβέρ:

«Ὁ δοὺξ ἐβελτιώθη πολὺ ἀπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ συμβάντος, τὸ ὁποῖον τὸν ἔκαμε νὰ συνέλθῃ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οὐδέποτε ἦτον ἄξιος τῶν κατηγοριῶν τῆς κυρίας Δ. Τοῦτο δὲ ἴσως εἶνε τὸ ἀληθές, διότι δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω ὅτι ἄνθρωπος ἔχων τόσον εὐγενεῖς τοὺς τρόπους καὶ τὰ αἰσθήματα ἠθέλησε ποτὲ νὰ καταστρέψῃ μίαν γυναῖκα, πρὸς μόνην εὐχαρίστησιν νὰ διασαλπίσῃ τὸ θῦμά του. Ἡ Κυρία Δ. ἰσχυρίζετο, ὅτι ὁ δοὺξ ἐφέρθη τοιουτοτρόπως πρὸς ὅλας του τὰς κατακτήσεις ἐξ ἀκολασίας καὶ ματαιότητος. Δὲν ἠξεύρω ἀκριβῶς τί δύναται νὰ ἦνε ἡ ἀκολασία ἀνθρώπου ὑψηλὴν κατέχοντος θέσιν κοινωνικήν. Ἔζησα μὲ ἀνθρώπους σώφρονας καὶ δὲν εἶδον ἄλλην παραλυσίαν, εἰμὴ τὴν τῶν πτωχῶν ἐργατῶν, οἵτινες παραφρονοῦσιν ἐκ μέθης καὶ δέρουσι τὰς γυναῖκας των εἰς στιγμὴν ἐξάλλου μανίας. Ἂν τὴν διαφθορὰν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀποτελεῖ ἡ ἔκθεσις τῆς ὑπολήψεως τῶν μεγάλων γυναικῶν, πρέπει τότε νὰ ὑπάρχωσι πολλαὶ τοιαῦται κυρίαι, τῶν ὁποίων ἡ ὑπόληψις δύναται νὰ ἐκτεθῇ, ἀφοῦ τόσον πολλὰ ἀριθμοῦνται τὰ θύματα τοῦ δουκὸς Ἀλερία. Ἐγὼ δὲν τὸν βλέπω ν' ἀσχολῆται μὲ τὰς γυναῖκας οὐδὲ τὸν ἀκούω νὰ κακολογῇ οἱανδήποτε. Τοὐναντίον παν ηγυρίζει τὴν ἀρετήν, καὶ βεβαιοῖ ὅτι πιστεύει εἰς αὐτήν. Φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν αἰθάνεται τύψιν συνειδήσεως ἐξ ἀπιστίας, διότι διακρίνει αὐστηρῶς μεταξὺ τῶν γυναικῶν, αἵτινες συναινοῦσιν εἰς τὸν ὄλεθρόν των καὶ ἐκείνων αἵτινες δὲν συναινοῦσιν. Ἀγνοῶ ἂν προσποιεῖται, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἠγάπησε πάντοτε μετὰ σεβασμοῦ καὶ εἰλικρινείας. Οὔτε ἡ μήτηρ του οὔτε ὁ ἀδελφός του φαίνονται ν' ἀμφιβάλλωσι περὶ τούτου, ἐγὼ δὲ πιστεύω ὅτι εἶνε φύσις εἰλικρινὴς ἀλλ' ἄστατος, καὶ ὅτι μόνον λίαν εὔπιστος ἠ λίαν ματαία γυνὴ ἦτο δυνατὸν νὰ φανταστῇ ὅτι ἠδύνατο νὰ τὸν δεσμεύσῃ. Ὅτι ὑπῆρξε μεγαλόδωρος μέχρι ὑπερβολῆς, παίκτης, ἐπιλήσμων των οἰκογενειακῶν του καθηκόντων, ἄπληστος τρυφῆς καὶ παιδαριωδῶν ἀσχολήσεων ἀναξίων σοβαροῦ ἀνθρώπου,—περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλω, κ' ἐκ τούτου συμπεραίνω τὴν ἀσθένειαν τῆς κρίσεώς του καὶ τὴν ματαιοδοξίαν του. Ἀλλ' αὐτὰ ὅλα εἶνε κακαὶ καὶ ἀτυχεῖς συνέπειαι τῆς ἀνατροφῆς καὶ εὐδαίμονος νεότητος. Εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς δὲν ὑπέδειξε τὸ καθῆκον ἡ δυστυχία· ἐδιδάχθησαν δ' ἐκ νεότητος πᾶν ὅ,τι ἐναντίον τῆς φειδοῦς καὶ προμηθείας. Δὲν κατεστράφη οὕτω καὶ ὁ πατήρ μας; Καὶ τίς θὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἔπταιεν αὐτός; Περιφιλαυτίας ἐπίσης οὐδὲ ἴχνος εὑρίσκω εἰς τὸν δοῦκα. Εἶνε ἁπλοῦς ὡς ἀγαθός τις ἀγροτικὸς εὐπατρίδης. Φορεῖ ἔνδυμα τριάκοντα φράγκων, κ' ἑλκύει ὅλων τὰς καρδίας διὰ τῆς ἁπλότητος καὶ ἀφελείας του. Οὐδέποτε ὑπαινίττεται τοὺς παλαιούς του θριάμβους, οὐδ' ἐπιδεικνύει κανὲν τῶν προτερημάτων του, ἅτινα ἐν τούτοις εἶνε πραγματικά, διότι ἔχει πνεῦμα χαριέστατον. Εἶνε πάντοτε ὡραιότατος, ψάλλει θαυμάσια, καὶ συνθέτει ὀλίγον, — ὄχι περίφημα πράγματα, ἀλλὰ κομψὰ καὶ μὲ χάριν. Ὁμιλεῖ λαμπρά, ἀλλ' ἐπιπολαίως, διότι ἐπιπόλαια μόνον πράγματα ἀνέγνωσε καὶ ἐνθυμεῖται. Ὁμολογεῖ ὅμως τοῦτο ἀνυποκρίτως, καὶ δὲν ἀπαρέσκεται εἰς τὰ σπουδαῖα, διότι ἐρωτᾷ περὶ παντὸς τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν ἀκούει μὲ σέβας καὶ νοημοσύνην.

Ὁ ἀδελφός του εἶνε πάντοτε κάτοπτρον ἀκηλίδωτον, ὑπόδειγμα πάσης ἀρετῆς καὶ πάσης ἀγαθότητος, προσωποποίησις τῆς μετριοφροσύνης. Καταγίνεται πολὺ εἰς ἱστορικήν τινα ἐργασίαν, τὴν ὁποίαν ἐκθειάζει ὁ ἀδελφός του, καὶ τοῦτο διόλου δὲν μ' ἐκπλήττει. Θὰ ἦτο πολὺ παράλογος ἡ φύσις, ἂν τοῦ εἶχεν ἀρνηθῆ τὴν δύναμιν νὰ ἐκφράσῃ τὸν κόσμον ὅλον ἀβρῶν νοημάτων καὶ αἰσθημάτων ἀληθινῶν ἅτινα ἐπροίκισε τὴν ψυχήν του. Ὑπάρχει ἐντός του οἱονεὶ θρησκευτική τις προσήλωσις καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὸ ἔργον του. Τοῦτο δὲ φαίνεται τὸν καθιστᾷ μᾶλλον ἐπιφυλακτικὸν ἀπέναντί μου καὶ οἰκειότερον πρὸς τὴν μητέρα του καὶ τὸν ἀδελφόν του ἢ ἄλλοτε. Χαίρω δι' αὐτούς. Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ οὐδόλως δυσαρεστοῦμαι. Φυσικώτατον εἶνε νὰ μὴ περιμένῃ παρ' ἐμοῦ φῶς οἱανδήποτε ἐπὶ τοιούτων σοβαρῶν πραγμάτων, καὶ ν' ἀποτείνεται μᾶλλον εἰς πρόσωπα ὡριμώτερα καὶ ἐμπειρότερα τῶν ἀνθρωπίνων. Ἐν Παρισίοις μοῦ εἶχε δείξει πολὺ ἐνδιαφέρον, ἰδίως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ἀδελφός του ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ μὲ πειράξῃ. Ἂν ὅμως ἔκτοτε δὲν μ' ἔδειξε πλέον τὸ ἐνδιαφέρον αὐτό, δὲν νομίζω ὅτι ἔπαυσε τοῦτο, καὶ δὲν θ' ἀνεφαίνετο πάλιν εὐκαιρίας δοθείσης. Ἀλλ' εὐκαιρία τοιαύτη δὲν θ' ἀναφανῇ πλέον, ἀφοῦ ὁ δοὺξ ἐβελτιώθη τόσον ἐντελῶς. Εὐγνωμονῶ οὐχ ἧττον ὅτι μοῦ ἔδωκε τὴν πολύτιμον αὐτοῦ προστασίαν.»

Ἐκ τούτων φαίνεται, ὅτι ἂν ἡ Καρολίνα ἐθλίβετο ἐνδομύχως ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῶν τρόπων τοῦ Κ. Βιλλεμέρ, ἐθλίβετο ἐν ἀγνοίᾳ της, οὐδὲ συναίσθησιν εἶχε τοῦ ἀορίστου αὐτῆς πόνου, οὐδ'

ἀνεμίγνυτο ποσῶς εἰς τὴν θλῖψιν αὐτῆς ἡ γυναικεία της φιλοτιμία. Ἠσθάνετο ὅτι δὲν εἶχε καταστῆ ἀναξία τῆς ὑπολήψεώς του, κ' ἐπειδὴ οὐδὲν πλέον προσεδόκα οὐδ' ἐπεθύμει, ἀπέδιδε πάντα εἰς ἀσχολίαν σοβαρὰν καὶ ἄξιαν σεβασμοῦ.

Οὐχ ἧττον, καίτοι δὲν ὡμολόγει αὐτήν, ἤρχισεν αἰσθανομένη πλῆξιν. Ἀπέφυγεν ὅμως νὰ τὸ γράψῃ εἰς τὴν ἀδελφήν της, ἥτις ἦτο ἀνίκανος νὰ τῇ ἐμπνεύσῃ θάρρος, καὶ τῇ ἔγραφε μὲν τρυφερωτάτας ἐπιστολάς, ἀλλὰ πλήρεις πάντοτε συλλυπητηρίων καὶ παραπόνων διὰ τὴν θυσίαν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσίν της. Ἡ Καρολίνα ἐφείδετο τῆς πραείας ἐκείνης καὶ δειλῆς ψυχῆς, ἣν εἶχε συνειθίσει ν' ἀγαπᾷ ὡς μήτηρ καὶ ἣν προσεπάθει νὰ ὑποστηρίξῃ δεικνυομένη πάντοτε ὁμοίως ἰσχυρὰ καὶ ἥρεμος, ὡς ἦτο ἄλλως καὶ ὁ χαρακτήρ της. Ἀλλ' εἶχεν ὅμως στιγμάς, καθ' ἃς ἠσθάνετο ἑαυτὴν κεκμηκυῖαν καὶ τῆς μονώσεως ἡ φρίκη συνέθλιβε τὴν καρδίαν της. Καίτοι ἐφ' ἱκανὸν μέρος τῆς ἡμέρας ἦτο αἰχμάλωτος κ' ἐξηρτημένη πολὺ πλέον ἢ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς οἰκογενείας της, εἶχε κἂν τὰς πρωΐας καὶ τὰς τελευταίας ὥρας τῆς ἑσπέρας, ὅπως ἀπολαύῃ τὸ ἐπιβάλλον γόητρον τῆς μοναξίας καὶ ἀνερωτᾷ τὴν ἰδίαν αὐτῆς μοῖραν. Τὴν κινδυνώδη αὐτὴν ἐλευθερίαν οὐδέποτε εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν της, ὅτε καθῆκόν της ἦτο νὰ μεριμνᾷ περὶ τεσσάρων τέκνων καὶ οἴκου ἀπόρου. Κατέφευγεν εἰς τὴν ποίησιν τῶν θεωριῶν καὶ τῶν ὀνειροπολημάτων κ' εὕρισκεν ἐν αὐτῇ γλυκύτατον πολλάκις γόητρον. Ἄλλοτε δὲ πάλιν ἀναίτιον καὶ ἄσκοπον ἄλγος καθίστα τὴν φύσιν ὅλην ἐχθράν της, παρέλυε τὸ βῆμα της κ' ἐβάρυνε τὸν ὕπνον αὐτῆς.

Ἐπάλαιε μὲν καρτερικῶς, ἀλλ' αἱ περιοδικαὶ αὐτῆς μελαγχολίαι δὲν διέφευγον τὸ προσεκτικὸν βλέμμα τοῦ δουκὸς Ἀλερία. Παρετήρει πολλάκις βαπτόμενον κυανοῦν τὸ κοῖλον τῶν ὀφθαλμῶν της καὶ τοὺς μῦς τοῦ προσώπου της ἀκουσίως οὕτως εἰπεῖν ἀνθισταμένους εἰς τὸ μειδίαμά της. Ἐνόμισεν ὅτι ἡ ὥρα ἤγγιζε, καὶ ἀνέπτυξεν ἔτι μᾶλλον το σύστημά του. Ἔγινε περιποιητικώτερος καὶ φιλοφρονέστερος· ὅτε δ' ἔβλεπεν ἐκείνην εὐγνωμονοῦσαν, ἔσπευδε νὰ τῆς ἐνθυμίζῃ ἐπιδεξίως, ὅτι οὐδόλως μετεῖχεν ὁ ἔρως τῶν τρόπων καὶ τῶν λόγων του.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς πολεμικῆς του ἀπέβη εἰς μάτην. Ἡ Καρολίνα ἦτο τόσον ἁπλῆ, ὥστε οἱαδήποτε πρὸς αὐτὴν ἐπιτηδειότης θ' ἀπετύγχανεν. Ὅτε ὁ δουξ περιέβαλλεν αὐτὴν δι' ἁβρᾶς θεραπείας, ἐπίστευεν ἐκείνη εἰς τὴν φιλίαν του. Ὅτε δὲ οὗτος τὴν ἐκέντα δι' ἀποσιωπήσεων, ἔχαιρεν αὐτὴ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι διέβλεπε τὴν φιλίαν. Τυφλώττων ὁ δουξ ἐξ αὐταρκείας, ἠπατήθη ὡς πρὸς τὴν δευτέραν ταύτην φάσιν τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Ὑπῆρχε μὲν ἤδη πλήρης μεταξὺ αὐτῶν ἐμπιστοσύνη· ἀλλ' ἂν ἡ Καρολίνα ἤνοιγεν ἄφνης τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν ἤθελεν αἰσθανθῆ λύπην, ἀλλ' ἔκπληξιν μόνον καὶ περίφρονα οἶκτον. Ὁ δουξ ἤλπιζε πᾶσαν πρωΐαν νὰ ἴδῃ γεννώμενον τὸ πεῖσμα ἢ τὴν ἀγανάκτησίν της. Ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο παρετήρει, ἢ μελαγχολίαν τινά, ἧς ὑπέλαμβανεν ἀφελῶς τὸν ἑαυτόν του αἴτιον, καὶ ἥτις ηὐχαρίστει μὲν αὐτὸν ἀλλὰ δὲν τῷ ἤρκει ἐντελῶς.

— Τὴν ἐνόμιζα ζωηροτέραν, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν· ἡ λύπη της ἔχει ἀδράνειαν μᾶλλον καὶ ἠρεμίαν ἢ θερμότητα.

Ἡ ἠρεμία αὕτη βαθμηδὸν τὸν ἔθελξε. Τοιαύτην τινὰ ἐγκαρτέρησιν, ὁποίαν αὐτὸς τὴν ὑπέθετεν, οὐδέποτε εἶχεν ἰδεῖ. Ἔβλεπεν ἐν αὐτῇ ἐνδόμυχον μετριοφροσύνην, ἀποθάρρυνσιν ἐντελῆ φιλαρεσκείας καὶ συμπαθῆ τινα ὑποταγήν, αἵτινες τὸν συνεκίνησαν.

— Εἶνε πρὸ παντὸς ἀγαθή, ἔλεγε πάλιν, ἀγαθὴ ὡς ἄγγελος. Θὰ ἦτο τις εὐτυχέστατος μὲ γυναῖκα τόσον εὐγνώμονα καὶ τόσον ἠπίαν. Ἀγνοεῖ ἀληθῶς τί θὰ εἰπῇ νὰ προξενήσῃ λύπην εἰς ἄλλον· τὰς φυλάττει ὅλας διὰ τὸν ἑαυτόν της.

Ἐνεδρεύων ἀδιακόπως τὸ θῦμά του ὁ δουξ ἠσθάνθη βαθμηδὸν γοητείαν καὶ τρυφερὰν συγκίνησιν. Ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι ἐταράττετο πλησίον της, καὶ ὅτι ἡ σκληρότης αὐτῆς τὸν ἔφερεν εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν.

Μετὰ ἕνα μῆνα ἤρχισεν ἀνυπομονῶν καὶ διαλογιζόμενος ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν λύσιν. Ἀλλὰ τοῦτο τῷ ἐφάνη αἴφνης ἐκτάκτως δύσκολον.

Ἡ ἀρετὴ τῆς Καρολίνας δὲν θὰ τῷ ἐπέτρεπε βεβαίως νὰ παραβῇ τὸν λόγον του. Κατέστρεφε δὲ τὰ πάντα, ἂν ἐπεχείρει νὰ ἐπισπεύσῃ ἀποτόμως τὸ πρᾶγμα.

Ἡμέραν τινά, ἐρχόμενος πρὸς τὴν μητέρα του,

— Διεσκέδασα πολὺ πρὸ μικροῦ, εἶπεν, ἱππεύων ἐν ἱππάριον τοῦ κτήματός σας. Ὁμοιάζει ἀγριόχοιρον καὶ τριποδίζει ἀπαράλλακτα. Ἔχει ζωηρότητα, κνήμας λαμπρὰς καὶ εἶνε πολὺ ἥμερον. Ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενὲ ἠμποροῦσε νὰ τὸ ἱππεύσῃ, ἂν τυχὸν ἀγαπᾷ τὴν ἱππασίαν.

— Τὴν ἀγαπῶ πολύ, ἀπήντησεν ἐκείνη. Ὁ πατήρ μου τὸ ἤθελε, κ' ἔκαμνα τὴν θέλησίν του μὲ εὐχαρίστησιν.

— Τότε στοιχηματίζω ὅτι θὰ ἱππεύετε λαμπρά.

— Ὄχι· ἔχω ἁπλῶς θάρρος κ' ἐλαφρὰν χεῖρα, ὅπως ὅλαι αἱ γυναῖκες.

— Ὅσαι ἱππεύουν καλά, διότι ἐν γένει αἱ γυναῖκες εἶνε νευρικαὶ καὶ θέλουν νὰ διοικοῦν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους. Ἀλλὰ σεῖς δὲν ἔχετε αὐτὸν τὸν χαρακτῆρα.

— Ὡς πρὸς τοὺς ἄνδρας δὲν ἠξεύρω· δὲν ἐδοκίμασα ποτέ μου νὰ διοικήσω κανένα.

— Θὰ δοκιμάσετε καμμίαν ἡμέραν.

— Δὲν εἶνε πιθανόν.

— Ὄχι, εἶπεν ἡ μαρκησία, δὲν εἶνε πιθανόν. Δὲν θέλει νὰ νυμφευθῇ, καὶ εἰς τὴν θέσιν της ἔχει πολὺ δίκαιον.

— Ὤ, βεβαίως, ὑπέλαβεν ὁ δουξ, γάμος χωρὶς περιουσίαν θὰ ἦνε κόλασις.

Ἐθεώρησε δὲ τὴν Καρολίναν, παρατηρῶν ἂν τοιαύτη τις δήλωσις τὴν συνεκίνησεν. Ἀλλ' ἐκείνη ἔμεινεν ἀπαθής, εἰλικρινῶς ἤδη καὶ ἀνεπιστρεπτεῖ ἀρνηθεῖσα τὸν γάμον.

Ὁ δουξ, ἐπιθυμῶν νὰ ἐξιχνιάσῃ ἂν ἡ δεσποινὶς Σαὶν-Ζενὲ ἀπόφασιν εἶχε ἀδιάσειστον ν' ἀντιστῇ κατὰ παραπτώματος ἀνεπανορθώτου, καὶ μὴ θέλων νὰ διακινδυνεύσῃ σοβαρῶς τὰ πράγματα, προσέθηκε :

— Βεβαίως θὰ ἦνε κόλασις, ἐκτὸς ἐὰν πάθος τι σπουδαῖον ὑπαγορεύσῃ τὸν ἠρωϊσμόν, ὅστις ὑποφέρει τὰ πάντα.

Ἡ Καρολίνα ἀπέμεινε πάλιν ἐπίσης ἀπαθὴς καὶ οἱονεὶ ξένη πρὸς τὸ ζήτημα.

— Ἀλλά υἱέ μου! εἶπεν ἡ μαρκησία· τί ἀνοησίας λέγεις; ὁμιλεῖς ἐνίοτε ὡς παιδίον.

— Δὲν ἠξεύρετε ὅτι εἶμαι ἀκόμη παιδίον; ἠρώτησεν ὁ δουξ. Καὶ εἶμαι κ' ἐλπίζω νὰ μείνω παιδίον πολὺν καιρόν.

— Εἶνε ὅμως παρὰ πολὺ παιδαριώδες νὰ προσδοκᾷ τις εὐτυχίαν ἀπὸ τὴν πενίαν, εἶπεν ἡ μαρκησία, ἥτις ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ φιλονεικήσῃ. Ἡ πενία φονεύει ὅλα καὶ αὐτὸν τὸν ἔρωτα.

— Τὸ φρονεῖτε καὶ σεῖς, δεσποινὶς Σαὶν-Ζενέ; ὑπέλαβεν ὁ δουξ.

— Δὲν ἔχω γνώμην, ἀπήντησεν ἐκείνη. Δὲν γνωρίζω τὴν ζωήν, εἰ μὴ εἰς κύκλον πολὺ στενόν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου κλίνω μᾶλλον νὰ πιστεύσω τὴν μητέρα σας παρὰ σᾶς. Ἐγνώρισα τὴν πενίαν καὶ ἠσθάνθην τὸ βάρος της ὄχι ἐπ' ἐμοῦ ἀλλ' ἐπὶ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἠγάπων. Δὲν πρέπει τις λοιπὸν οὔτε νὰ ἐκτείνῃ, οὔτε νὰ περιπλέκῃ τὴν ζωήν του, ὅταν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶνε δύσκολος. Εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ ζητῇ μόνος του τὴν ἀπελπισίαν.

— Αἴ!... Ὅλα εἶνε σχετικά, ὑπέλαβεν ὁ δουξ. Ἡ πενία μερικῶν εἶνε πλοῦτος δι' ἄλλους. Δὲν θὰ ἤσθε σεῖς πλουσιωτάτη μὲ δώδεκα χιλιάδων φράγκων εἰσόδημα;

— Βεβαιότατα, ἀπήντησεν ἡ Καρολίνα, μὴ ἐνθυμηθεῖσα μηδὲ γνωρίζουσα ἴσως ὅτι τόση ἦτο ἡ σύνταξις τοῦ δουκός.

— Λοιπόν, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε νὰ παράσχῃ μὲν ἐλπίδα διὰ μιᾶς του λέξεως, νὰ τὴν ἀποσύρῃ δὲ δι' ἄλλης — ἁπλῶς ἵνα ταράξῃ τὴν ἤρεμον ἐκείνην καὶ δειλὴν καρδίαν — ἂν κανεὶς σᾶς προσέφερε τοιαύτην τινὰ ζωὴν καὶ ἔρωτα ἀληθινόν...;

— Δὲν θὰ ἐδεχόμην, ἀπήντησεν ἡ Καρολίνα· ἔχω νὰ θρέψω καὶ ν' ἀναθρέψω τέσσαρα τέκνα, καὶ τοιοῦτο παρελθὸν κανεὶς σύζυγος δὲν θὰ τὸ ἐδέχετο.

— Εἶνε χαριτωμένη! ἀνεφώνησεν ἡ μαρκησία, ὁμιλεῖ περὶ τοῦ παρελθόντος της ὡς χήρα.

— Ὦ! δὲν ὡμίλησα περὶ τῆς χήρας, τῆς πτωχῆς μου ἀδελφῆς. Μ' ἐμὲ καὶ μὲ μίαν γραῖαν ὑπηρέτριαν, ἡ ὁποία μᾶς εἶνε ἀφωσιωμένη καὶ θὰ μοιρασθῇ μαζύ μας τὸ τελευταῖον τεμάχιον τοῦ ἄρτου μας, εἴμεθα σωστοὶ ἑπτά. Φαντασθῆτε τώρα τὸν γαμβρόν μὲ τὰς δώδεκα χιλιάδας του. Ἀναντιρρήτως δὲν θὰ ἔκαμνε καλὴν ἐπιχείρησιν.

Ἡ Καρολίνα ὡμίλει πάντοτε περὶ τῆς θέσεώς της μετ' ἀνυποκρίτου φαιδρότητος, ἥτις κατεδείκνυε τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ψυχῆς της.

— Ἀλήθεια, ἔχετε δίκαιον, εἶπεν ὁ δουξ· θὰ ζήσετε πολὺ καλλίτερα μόνη μὲ τὸ λαμπρὸν αὐτὸ θάρρος σας καὶ τὴν ψυχικήν σας καρτερίαν. Νομίζω ὅτι σεῖς κ' ἐγὼ εἴμεθα οἱ μόνοι ἀληθινοὶ φιλόσοφοι. Θεωρῶ τὴν πτωχείαν ὡς πρᾶγμα ἐντελῶς ἀσήμαντον, ὅταν τις ἔχῃ μόνον τὴν εὐθύνην τῆς ἀτομικῆς του θελήσεως, καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐδέποτε ἤμην εὐτυχέστερος παρ' ὅτι εἶμαι.

— Τόσον τὸ καλλίτερον, υἱέ μου, εἶπεν ἡ μαρκησία, ὑποδηλοῦσα σύγκεκαλυμμένην τινὰ μομφήν, ἣν ἠσθάνθη ἀμέσως ὁ δουξ, διότι ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ :

— Θὰ εἶμαι δ' ἐντελῶς εὐτυχὴς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ἀδελφός μου ἀποφασίσῃ τὸν γάμον περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται· δὲν εἶνε ἀλήθεια μητέρα;

Ἡ Καρολίνα ἐστράφη ἵνα θεωρήσῃ τὸ ἐκκρεμές.

— Ὄχι, ὄχι· πηγαίνει καλά, εἶπεν ἡ μαρκησία· δὲν ἔχω πλέον μυστικὰ διὰ σᾶς, ἀγάπη μου, καὶ πρέπει νὰ μάθετε ὅτι ἔλαβον καλὰς εἰδήσεις σήμερον περὶ μεγάλου τινὸς σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἔχω διὰ τὸν υἱόν μου. Ἂν δὲν μετεχειρίσθην τὸ ὡραῖόν σας γράψιμον πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς ὑποθέσεως, τὸ ἔκαμα δι' ἄλλους λόγους, ὄχι ἀπὸ δυσπιστίαν. Ἰδού, ἀναγνώσατέ μου αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ὁ υἱός μου δὲν γνωρίζει.

Ἡ Καρολίνα θὰ ἐπροτίμα ν' ἀπόσχῃ πάσης τοιαύτης ἀναμίξεως εἰς τὰ μυστικὰ τῆς οἰκογενείας καὶ ἰδίως τὰ τοῦ μαρκησίου. Ἀπήντησε δὲ κατόπιν δισταγμοῦ :

— Ὁ Κύριος μαρκήσιος δὲν εἶν' ἐδῶ καὶ δὲν ἠξεύρω ἂν θὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην διὰ τῆς ὁποίας μὲ τιμᾶτε...

— Ὦ, βεβαίως, ἀπεκρίθη ἡ μαρκησία. Ἂν ἀμφέβαλλον, δὲν θὰ σᾶς παρεκάλουν ν' ἀναγνώσετε· ἐλᾶτε, ἀγαπητή μου.

Περαιτέρω ἔνστασις πρὸς τὴν μαρκησίαν δὲν ἦτο δυνατή, καὶ ἡ Καρολίνα ἀνέγνω τὰ ἑπόμενα:

«Ναί, ἀγαπητή μου φίλη, τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ ἐπιτύχῃ καὶ θὰ ἐπιτύχῃ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ περιουσία τῆς δεσποινίδος Ξ... ἀναβαίνει εἰς τέσσαρα ἑκατομμύρια τοὐλάχιστον, ἀλλ' αὐτὴ τὸ γνωρίζει καὶ δὲν κομπάζει διὰ τοῦτο. Τοὐναντίον μάλιστα, μετὰ νέαν μου ἀπόπειραν, μοῦ εἶπε σήμερον τὸ πρωΐ: «Ἔχετε δίκαιον ἀγαπητή μου ἀνάδοχε. Ἔχω τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δύναμιν νὰ πλουτίσω ἄνθρωπον ἀληθοῦς ἀξίας. Ὅσα μοῦ λέγετε περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς φίλης σας μοῦ ἐμπνέουν μεγάλην ἰδέαν περὶ αὐτοῦ. Ἀφῆτε με νὰ τελειώσω τὸ πένθος μου εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ τὸ προσεχὲς φθινόπωρον συναινῶ νὰ τὸν ἰδῶ εἰς τὴν οἰκίαν σας.»

«Ἐννοεῖται ὅτι εἰς ὅλα αὐτὰ δὲν ἀνέφερα ὄνομα. Ἀλλὰ τὰ ἀφορῶντα τοὺς δύο υἱούς σας καὶ σᾶς τὴν ἰδίαν εἶνε τόσον γνωστά, ὥστε βεβαίως ἐμάντευσεν ἡ προσφιλής μου Ἄρτεμις. Δὲν ἐνόμισα δὲ ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποσιωπήσω τὴν ἐπ' ἐσχάτων ὡραίαν διαγωγὴν τοῦ μαρκησίου, καὶ νὰ καταδείξω ὅλην τὴν ἀξίαν της. Αὐτὸς ὁ ἀδελφός του δοὺξ τὴν ἐκήρυξε παντοῦ, μετὰ συγκινήσεως ἥτις τὸν τιμᾷ. Μὴ παρατείνετε λοιπὸν πολὺ τὴν φθινοπωρινὴν διαμονήν σας εἰς Σεβάλ. Δὲν πρέπει ἡ Ἄρτεμις νὰ ἰδῇ πολὺν κόσμον πρὸ τῆς συνεντεύξεως. Ὁ κόσμος ἀφαιρεῖ πάντοτε ἀπὸ αὐτὰς τὰς πλέον ἀθώας ψυχὰς τὴν πρώτην ἐκείνην ἀγνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς γενναιότητος, τὴν ὁποίαν συντηρῶ ὅσον δύναμαι εἰς τὴν καρδίαν τῆς βαπτιστικῆς μου. Θὰ ἐξακολουθήσετε δὲ τὸ ἔργον μου, καλή μου φίλη, ὅταν γίνῃ κόρη σας. Εἶνε ὁ θερμότερος τῶν πόθων μου νὰ ἰδῶ τὸν ἀγαπητόν σας υἱὸν ἀνακτῶντα τὴν προσήκουσαν κοινωνικήν του θέσιν. Εἶνε δὲ θαυμάσιον ὅτι τὴν ἐθυσίασε μόνος του χωρὶς νὰ σκυθρωπάσῃ, καὶ τὸ ὡραιότερον ἔργον εὐγενοῦς νεανίδος εἶνε νὰ τοῦ τὴν ἀποδώσῃ. Εἶνε καθῆκον τῶν θυγατέρων τῶν εὐπατριδῶν ἡρώων νὰ δίδωσι τοιαῦτα λαμπρὰ μεγαλοθυμίας παραδείγματα εἰς τοὺς σημερινοὺς ὀψιπλούτους· κ' ἐπειδὴ εἶμαι κ' ἐγὼ μία ἀπὸ τὰς θυγατέρας αὐτάς, ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ ἐπιτύχω, κ' ἐργάζομαι πρὸς τοῦτο ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας, δι' ὅλης μου τῆς καρδίας καὶ μεθ' ὅλης μου τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀφοσιώσεως.

Δούκισσα Δυνιὲρ, τὸ γένος *Φοντάρκ*.

Ἂν ὁ δοὺξ παρετήρει τὴν Καρολίναν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς, καθ' ἣν ἡ φωνή της οὐδόλως ἐταράχθη, οὐδένα κόπον ἤθελε παρατηρήσει οὐδ' αἴσθημά τι προσωπικὸν μὴ σύμφωνον πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εὐχαρίστησιν. Ἀλλ' οὐδόλως ἐσκέφθη νὰ τὴν παρατηρήσῃ. Ἀπέναντι τοσοῦτον σπουδαίας οἰκογενειακῆς ὑποθέσεως, ἡ πτωχὴ Καρολίνα ἔμενεν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ δευτερεύουσα πάντως καὶ παρεμπίπτουσα σκέψις, θὰ ὑπελάμβανε δὲ ἁμάρτημά του νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ὑπῆρχε κἂν, ἐνῷ διέβλεπεν ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν θείαν πρόνοιαν ἐπανορθοῦσαν τὸ κακόν, ὅπερ αὐτὸς εἶχε προξενήσει.

— Ὤ, ναί! ἀνέκραξε, φιλῶν μετὰ χαρᾶς τὰς χεῖρας τῆς μητρός του, θὰ γίνετε πάλιν εὐτυχής καὶ θὰ παύσω νὰ κοκκινίζω ἀπὸ ἐντροπήν. Ὁ ἀδελφός μου θὰ γίνῃ ὁ ἀνήρ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας. Ὁ κόσμος θὰ γνωρίσῃ τὴν ἐκτακτον αὐτοῦ ἀξίαν, διότι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πολλῶν οὔτε ἡ ἀξία οὔτε ἡ ἀρετὴ ἀρκοῦσι, χωρὶς τὸν πλοῦτον. Θὰ τὰ ἔχῃ τοιουτοτρόπως ὅλα, ὁ ἀγαπητός μου ἀδελφός, δόξαν, τιμήν, ἐπιρροήν, δύναμιν, καὶ ὅλ' αὐτὰ εἰς τὸ πεῖσμα τῶν μικροευγενῶν τῆς ἀστυκῆς αὐλῆς, καὶ χωρὶς νὰ ὑποχωρήσῃ κεραίαν εἰς τὰς δῆθεν πολιτικὰς ἀνάγκας. Ἐδείξατε, μητέρα τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Οὐρβανόν;

— Βεβαίως.

— Κ' εἶνε εὐχαριστημένος; Τὰ πράγματα εἶνε τόσον καλά, ἡ νύμφη προκατειλημμένη ὑπὲρ αὐτοῦ... δέχεται ἐκ τῶν προτέρων, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἰδῇ...

— Ναί, υἱέ μου· μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ δεχθῇ νὰ παρουσιασθῇ...

— Νίκη! ἀνεφώνησεν ὁ δοὺξ. Εὐθυμία λοιπόν, καὶ τρέλλα! Μοῦ ἔρχεται ὄρεξις νὰ πηδήσω εἰς τὴν ὀροφήν,... νὰ περιπτυχθῶ... οἱονδήποτε! Μοῦ ἐπιτρέπετε, ἀγαπητή μου μητέρα, νὰ ὑπάγω νὰ φιλήσω τὸν ἀδελφόν μου;

— Ἐννοεῖται· ἀλλὰ μὴ τὸν συγχαίρεις πολύ. Κάθε νέον τὸν τρομάζει, ἠξεύρεις.

— Ὤ, ἡσυχάσετε· τὸν γνωρίζω.

Καὶ ὁ δοὺξ, εὐκίνητος πάντοτε, καίτοι πως εὔσαρκος καὶ τὰς ἀρθρώσεις δυσκάμπτους ἔχων, ἔφυγε πηδῶν ὡς νεαρὸς μαθητής.

[Ἕπεται συνέχεια].

Η ΥΓΕΙΝΗ ΤΗΣ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Ἰταλοῦ Paolo Mantegazza]

[Συνέχεια· ἴδε σελ. 368]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ὁ πῖλος καὶ οἱ δευτερότοκοι ἀδελφοί του.

Λ tout seigneur, tout honneur! Ὁ πῖλος εἶνε ὁ βασιλεὺς τῶν ἐνδυμάτων, ὅπως ἡ κεφαλὴ εἶνε ὁ ἡγεμὼν τῶν μελῶν τοῦ σώματος.

Ἡ φύσις ἔδωκεν εἰς τὴν κεφαλὴν τὸ ἔνδυμα τῆς κόμης, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας προσέθεσεν εἰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς παντοειδεῖς σκούφους, καὶ προσθέτους κόμας ὁμοίας πρὸς πύργους. Ἀλλὰ τὸ ἔνδυμα τῆς φύσεως ὡσεὶ αἰσθανόμενον ὅτι κατέστη περιττὸν καὶ ἄχρηστον καταπίπτει· εἰς τὸ κρανίον δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι τρίχες ἢ αἱ πωλούμεναι πρὸς τόσα τὸ δράμιον εἰς τὸ κομμωτήριον, καὶ δὲν μένει πλέον ἄλλο τῆς κεφαλῆς κάλυμμα ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ πιλοποιοῦ πωλούμενον.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐτήρουν συνήθως τὴν κεφαλὴν γυμνήν, ἐσκέπαζον δὲ αὐτὴν μόνον κατὰ τὰς ὁδοιπορίας ἢ τὰς στρατείας, ἢ ὅτε ἦσαν ἄρρωστοι. Ἦτο τὸ προνόμιον τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος περιηγητῶν, τῶν ἀλλοδαπῶν, τῶν πασχόντων καὶ τῶν ἰατρῶν, τὸ ἐμφανίζεσθαι ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ μετὰ τοῦ πίλου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (causia παρὰ Ῥωμαίοις). Σήμερον ἀπ' ἐναντίας καλύπτομεν τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ εἰς τὸ ὕπαιθρον, καὶ εἰς τὸν ἥλιον καὶ εἰς τὴν σκιὰν καὶ ἀκόμη τὴν νύκτα. Καὶ ἡ φενάκη καὶ ὁ σκοῦφος καὶ οἱ πυργοειδεῖς κύλινδροι δὲν ἀρκοῦσι· διότι ὅπως προασπίζωμεν τὴν κόμην φέρομεν πρόσθετον κόμην· καὶ ὅπως προασπίζωμεν τὴν κόμην ἀπὸ τὸν ἥλιον φέρωμεν ἐπὶ ἓξ μῆνας τοῦ ἔτους τὸ ἀλεξήλιον, καὶ τίς οἶδε ἐὰν μετ' ὀλίγον δὲν θὰ ἔχωμεν καὶ ἄλλο εὐφυὲς ὄργανον ὅπως προασπίζωμεν καὶ τὸ ἀλεξήλιον ἀπὸ τὴν κακοκαιρίαν.

Ἰδοὺ ποῖα εἶνε τὰ πλεονεκτήματα καλοῦ πίλου.

Ὁ πῖλος πρέπει νὰ εἶνε εἰς πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους ἐλαφρότατος· πρέπει νὰ μᾶς προφυλάττῃ ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος, καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον διαρκοῦντος τοῦ θέρους· δὲν πρέπει νὰ πιέζῃ τὴν κεφαλήν, καὶ πρέπει νὰ εἶνε πορώδης. Καλὸν δὲ εἶνε νὰ τὸν ἔχωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καιρὸν εἰς τὸ ἐρμάριον, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον καιρὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

—

Ὁ καλήτερος πῖλος εἶνε ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον δὲν φέρομεν.

—

Τὸν χειμῶνα ἔπρεπε νὰ φέρωμεν πῖλον ἐξ ἐριούχου εὐκάμπτου καὶ πορώδους, καὶ τὸ θέρος πῖλον ψάθινον ἢ τὸν καλούμενον **παναμᾶ**.

Τὸ δὲ θέρος πῖλον λευκὸν ἢ χρώματος ἀνοικτοῦ· καὶ τὸν χειμῶνα πῖλον ἐξ οἱουδήποτε χρώματος θέλητε.

—

Οἱ Ἄγγλοι οἱ ἐν Ἰταλίᾳ ταξειδεύοντες φέρουσι περίβλημα ἐκ καλυμμάτων λευκῶν ἐπὶ τοῦ πίλου, ὑπερασπιζόντων καλῶς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν λαιμὸν ἀπὸ τὰς φλογερὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Σαχάρας καὶ ἐν τῇ Βρασιλίᾳ. Φέρουσι δὲ τὸ περίβλημα τοῦτο καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ὄχι διότι εἶνε ἀναγκαῖον, ἀλλ' εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῇ πατρίδι των ὁμίχλης. Εἶνε τοῦτο ἰδιοτροπία ἀθώα, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ σεβώμεθα χωρὶς νὰ γελῶμεν.

—

Μεταξὺ τῶν πίλων οὓς φέρουσιν οἱ στρατιῶται, ὑπάρχουσί τινες ἐπιβλαβεῖς, ἢ διότι εἶνε παρὰ πολὺ βαρεῖς ἢ ἀνεπαρκεῖς κατὰ τοῦ ψύχους καὶ κατὰ τοῦ θάλπους, ἢ διότι λίαν ὑψηλοὶ ὄντες ἀπαιτοῦσιν ἐπιμόχθους συστολὰς τῶν μυώνων τῆς κεφαλῆς, ὅπως τηροῦνται ἐν ἰσοσταθμίᾳ.

Ἐπαναλαμβάνω ἄλλην μίαν φορὰν, καὶ προσέξατε διότι θὰ τὸ ἐπαναλάβω ἀκόμη· εἶνε κακίστη συνήθεια τὸ καλύπτειν τὴν κεφαλὴν ὅτε εἴμεθα εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ οἱ παντοειδεῖς σκοῦφοι προκαλοῦσι συμφορήσεις εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπιταχύνουσι τὴν πτῶσιν τῶν τριχῶν αὐτῆς. Καὶ τὴν νύκτα ἀκόμη πρέπει νὰ συνειθίσωμεν νὰ τηρῶμεν τὴν κεφαλὴν ἀσκεπῆ.

Οἱ εἰδήμονες λέγουσιν, ὅτι ὁ νυκτερινὸς σκοῦφος ὑπό τινων συζύγων φορούμενος ἤρκεσε πολλάκις ὅπως καταστήσῃ αὐτοὺς γελοίους εἰς τὰς γυναῖκάς των.... Ἐὰν εἶνε τοῦτο ἀληθὲς (τὸ ἐπ' ἐμοὶ δηλῶ, ὅτι εἶμαι ἀναρμόδιος νὰ λύσω τὸ πρόβλημα), τότε τὸ καλύπτειν τὴν κεφαλὴν τὴν νύκτα εἶνε δὶς ἐπιβλαβὲς μέτρον...

—

Οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν θεωρίαν τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν πίθηκον δὲν μετεχειρίσθησαν ποτέ, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, τὸ σπουδαιότατον ἐπιχείρημα ὅπως ὑποστηρίζωσι τὴν ὑπόθεσίν των. Μετριοφρόνως προτείνω αὐτὸ εἰς τὴν συζήτησιν τῶν *μονογενιστῶν* ἢ τῶν *πολυγενιστῶν*, τῶν *δαρβινιστῶν* ἢ τῶν *ἀντιδαρβινιστῶν*.

Ὁ πίθηκος εἶνε τὸ ζῶον τὸ πλέον σοβαρῶς γελοῖον καὶ τὸ πλέον γελοίως σοβαρόν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ἢ ὑπῆρξέ ποτε ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὁ φέρων ὑψηλὸν πῖλον εἶνε ἐπίσης τὸ ὄν τὸ μᾶλλον κωμικῶς σοβαρὸν καὶ τὸ μᾶλλον σοβαρῶς κωμικόν, τὸ ὁποῖον ἐθεάθη ποτέ. Ἀναμφιβόλως δὲ ὁ ὑψηλὸς πῖλος ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὁ τελευταῖος ἐπίγονος τῆς σειρᾶς τῶν πιθήκων.

—

Ὁ ὑψηλὸς πῖλος εἶνε διὰ τὸν ἄνθρωπον ὅ,τι τὸ κυανοῦν πτερὸν τοῦ ὁποίου ἡ ἐμφάνισις ἐν τῇ πτέρυγι λευκῆς περιστερᾶς ἀποδεικνύει τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς κυανῆς Εὔας, τῆς μητρὸς ὅλων τῶν περιστερῶν τοῦ κόσμου, τῆς καλουμένης *Columba livia*.

Ὁ κυλινδροειδὴς πῖλος ὁ προωρισμένος νὰ προφυλάττῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἀπὸ τὴν βροχήν, ἀλλ' ὅστις προφυλάτ-

τει αὐτὸν μόνον ἀπὸ τὰς κεράμους· ὁ κυλινδροειδὴς πῖλος ὁ προωρισμένος νὰ προφυλάττῃ ἀπὸ τὸν ἄνεμον, ἀλλ' ὅστις ὑποχρεοῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ εἶνε συνεχῶς ἕτοιμος ὅπως στηρίζῃ αὐτὸν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἐπὶ τοῦ κρανίου· ὁ κυλινδροειδὴς πῖλος ὅστις πιέζει τὸ μέτωπον, δὲν προστατεύει δὲ οὔτε ἀπὸ τὸ ψῦχος, οὔτε ἀπὸ τὴν ζέστην, οὔτε ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν φῶς, οὔτε ἀπὸ τὸν ἄνεμον, οὔτε ἀπὸ τὴν βροχήν· ὁ κυλινδροειδὴς πῖλος, λέγω, εἶνε δι' ὅλα τὰ ἀνωτέρω τὸ στερεώτερον, τὸ μᾶλλον ἀκαταμάχητον, τὸ μᾶλλον ἀπρόσβλητον ἐπιχείρημα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς καταγωγῆς ἡμῶν ἀπὸ τὸν πίθηκον. Ἀλλ' ὁ συρμὸς ἐπιβάλλει αὐτόν, ὅλοι τὸν κατηγοροῦμεν καὶ ὑπείκομεν εἰς αὐτόν.

Καλῶς εἶπε μέγας φιλόσοφος καὶ ποιητής.

Coutume, opinion, reines de notre sort
Vous reglez des mortels et la vie et la [mort.

« Ἕξις, κοινὴ γνώμη, κυρίαρχοι τῆς τύχης μας· σεῖς τῶν θνητῶν κανονίζετε καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον ».

Καὶ ἐγὼ ὁ γράψας τὴν παρεκβολὴν ταύτην κατὰ τοῦ πιθηκικοῦ κυλίνδρου, φέρω αὐτὸν ὅπως καὶ σεῖς, διὰ κτυπῶν τὸ στῆθός μου, ψιθυρίζω ταπεινῶς μετὰ τοῦ Σενέκα.

Si quando fatuos delectari volo, non est mihi longe quaerendus, video me et rideo.

« Ἐὰν κατά τι θέλω νὰ περιγελάσω τοὺς καλλωπιστάς, δὲν ἔχω νὰ ζητήσω μακράν. Προσβλέπω εἰς ἐμαυτὸν καὶ γελῶ».

—

Περὶ τοῦ πίλου τῶν γυναικῶν περιττὸν εἶνε νὰ ὁμιλήσωμεν, διότι εἶνέ τι ἀνύπαρκτον, ἢ ἀνῆκον εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν... Ὁ πῖλος τῆς γυναικὸς εἶνε κάνιστρον ἀνθοφόρον ἢ φυτοφόρον ἢ ὀπωροφόρον, ἢ κλωβός, ἢ πρόσθετος πλόκαμος, ἢ ἀμφιβληστροειδές τι δοχεῖον, ἢ ἄλλο τι ὅ,τι θέλετε, ἀλλ' οὐδέποτε εἶνε πῖλος.

Ὦ! διατί αἱ γυναῖκές μας δὲν μιμοῦνται τὰς καλὰς ἐκείνας Κυρίας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μετέτρεπον τὴν κεφαλήν των εἰς κηπάρια, ἐφ' ὧν ηὔξανον ζῶντα βότανα καὶ ἀνέθαλλον ἄνθη φυσικά. Θὰ ἦτο τοῦτο πάντοτε προτιμότερον ἢ νὰ μετατρέπωσι τὴν κεφαλήν των εἰς ὀρνιθολογικὸν μουσεῖον, ἢ εἰς θάλαμον νεκροθάπτου. Ἰδοὺ τί ἀναγινώσκομεν εἰς τὰ *Ἀπομνημονεύματα* τῆς ἐπιφανεστάτης δεσποίνης βαρωνίδος d' Oberkirch, ὑπὸ χρονολογίαν 6 Ἰουνίου 1782.

« Ὤφειλον νὰ κτενισθῶ καὶ νὰ ἐνδυθῶ ἐπίσημον στολὴν ὅπως μεταβῶ εἰς τὰς Βερσαλλίας. Αἱ αὐλικαὶ αὗται διακοσμήσεις εἶνε ἀτελεύτητοι, καὶ τὸ ἀπὸ Παρισίων εἰς Βερσαλλίας ταξείδιον εἶνε κοπιαστικώτατον, μάλιστα ὅταν φοβώμεθα νὰ πιέσωμεν (ἐντὸς τῆς ἁμάξης) τὸ φόρεμα καὶ τοὺς *φαλμπαλᾶδες*. Θέλω νὰ δοκιμάσω διὰ πρώτην φορὰν ἓν κτένισμα ὀχληρόν μέν, ἀλλὰ τὰ μάλα τοῦ συρμοῦ. Ἐπιτίθενται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φιαλίδια πεπλατυσμένα καὶ κυρτωμένα κατὰ τὴν μορφὴν τῆς κεφαλῆς, περιέχοντα ὀλίγον ὕδωρ διὰ τὸν κλόνον τῶν φυσικῶν ἀνθέων καὶ τηροῦντα ταῦτα ζωηρὰ ἐν μέσῳ τῆς κόμης. Τοῦτο δὲν εὐδοκιμεῖ πάντοτε. Ἀλλ' ὅταν ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπός, εἶνέ τι ὡραῖον. Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐν μέσῳ τῆς ὡς τὴν χιόνα λευκῆς κόνεως, ἀποτελεῖ θέαμα μαγικόν » [(¹)

Λαιμοδέται καὶ περιλαίμια.

Ἡ *κραβάτα* (λαιμοδέτης) ἔχει ἄχαριν ἐτυμολογίαν, διότι Κροάται ἐλθόντες εἰς Γαλλίαν τῷ 1660 ἐδίδαξαν εἰς τοὺς Γάλλους τὴν χρῆσιν τοῦ περὶ τὸν λαιμὸν μανδιλίου· διὸ τοῦτο ὠνομάσθη κατ' ἀρχὰς μὲν *κροάτα* καὶ ἔπειτα *κραβάτα*.

Καὶ ἐὰν δὲν μὲ πιστεύετε, σᾶς παραπέμπω εἰς τὸν Percy (²).

Ὅμως οἱ ἀνατολικοὶ λαοί, οἱ Πολωνοί, καὶ οἱ χωρικοὶ ὅλων σχεδὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν οὐδέποτε παρεδέχθησαν τὸν κροατικὸν χαλινόν, καὶ μετὰ μεγάλης αὐτῶν ὠφελείας, διότι πάσχουσι πολὺ ὀλιγώτερον ἡμῶν ἀπὸ κυνάγχας καὶ ἀπὸ ἄλλας τοῦ λαιμοῦ παθήσεις.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι δὲν φέρομεν πλέον τὴν *κραβάταν* τῶν πατέρων ἡμῶν, ἀλλὰ τὰ λίαν στενὰ καὶ ὑψηλὰ *φοκόλια* εἶνε ἀληθεῖς *κραβάται*, μετὰ μόνης ταύτης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἀντὶ νὰ εἶνε μελαναί, εἶνε λευκαί.

Ὁ λαιμοδέτης δέον καὶ τὸν χειμῶνα ἀκόμη μίαν μόνην νὰ ἔχῃ περιστροφὴν περὶ τὸν λαιμόν, τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ πιέζῃ. Χρήσιμον εἶνε νὰ προασπίζωμεν τὸν λαιμὸν ἀπὸ τὴν ὑγρασίαν, ἀπὸ τὸ ψῦχος, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς αἰφνιδίας μεταβολὰς τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τηρῶμεν αὐτὸν πολὺ θερμόν, διότι καθιστάμεθα οὕτω πολὺ εὐαίσθητοι εἰς τὰς παραμικροτέρας ταλαντεύσεις τοῦ θερμομέτρου καὶ εὐπαθεῖς εἰς τὰς ψυχράνσεις. Διὰ τοῦτο δὲν ἐγκρίνω τὰ καλούμενα *cachenez* (δι' ὧν καλύπτομεν τὸν λαιμόν, τὸ στόμα καὶ τὴν μύτην). Τὸ εἰπὸν ἀλλαχοῦ, ὅτι ταῦτα εἶνε ἐφάδια ἔκτακτα τοῦ ὁδοιπόρου, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶνε πάντως ἀγνωστα εἰς τὸν φιλήσυχον τῆς πόλεως κάτοικον, τὸν ζῶντα πάντοτε μεταξὺ τῶν τεσσάρων τοίχων τῆς πόλεώς του.

Συνταγματάρχης τις ἐπέτρεψέ ποτε εἰς τοὺς στρατιώτας του ν' ἀφαιρέσωσι τὸν λαιμοδέτην, ἐνῷ ἔμελλον νὰ διαβῶσιν ὀρεινὴν φάραγγα, ἠπθένησαν δ' ἑξήκοντα ἄνδρες ἕνεκα τῆς ἁπλῆς ταύτης παραβιάσεως τῆς στοιχειωδεστέρας ὑγιεινῆς.

Ὑποκάμισον.

Τὸ ὑποκάμισον εἶνε ὁ πρῶτος πέπλος δι' οὗ ἡ στοργὴ τῶν γονέων καλύπτει ἡμᾶς ἐρχομένους εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὁ ὕστατος ὁ ὑπὸ τοῦ οἴκτου παραχωρούμενος ὅταν ἐπανερχώμεθα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς φύσεως. Εἶνε τοῦτο κάλυμμα λεπτὸν καὶ σχεδὸν διαφανές, καὶ ὅμως ἰσχυρότατον ὅπως προασπίσῃ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν ἀρετήν· εἶνε ἔνδυμα μεταβάλλον ἓν ζῶον λάγνον καὶ γυμνὸν εἰς ἄνθρωπον σεβόμενον ἑαυτόν, ἐν βρέφος εἰς ἄγγελον, μίαν γυναῖκα εἰς ἁγίαν.

Τὸ ὑποκάμισον εἶνε ὁ θώραξ τῆς παρθένου· εἶνε ὁ πρῶτος φραγμὸς ἀπὸ τοῦ ὁποίου λήγει ὁ ζωώδης ἄνθρωπος καὶ ἄρχεται ὁ λογικὸς ἄνθρωπος· εἶνε τὸ μόνον ἔνδυμα πολλῶν λαῶν· εἶνε τὸ τελευταῖον σκέπασμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ ἁρπακτικώτατος λῃστὴς ἀφίνει εἰς τὸ θῦμά του. Θυσιαστήριον ἅμα καὶ φλοιός, τὸ ὑποκάμισον εἶνε τὸ σεβαστότερον, τὸ ποιητικώτερον, τὸ ἐπικινδυνωδέστερον καὶ τὸ ἁγιώτερον τῶν ἐνδυμάτων.

—

Φορεῖτε πάντοτε ὑποκάμισον βαμβακερόν, τοὐλάχιστον τὸ θέρος· ἀλλάσσετε αὐτὸ συχνά, τοὐλάχιστον δὶς ἢ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, ἀλλὰ κάλλιον καθ' ἑκάστην.

Μὴ φορεῖτε τὴν νύκτα τὸ ὑποκάμισον τῆς ἡμέρας, διότι τοῦτο ἐκπέμπει τὴν ὀσμὴν καὶ τὴν ὑγρασίαν, τὰ ὁποῖα ἀπερρόφησεν.

Μὴ κοιμᾶσθε ποτὲ ἄνευ ὑποκαμίσου.

Ἀλλάσσετε συχνὰ τὸ ὑποκάμισον καὶ εἰς τοὺς ἀρρώστους καὶ εἰς τὰς λεχούς. Ἀλλάσσετε, ὦ γυναῖκες, τὸ ὑποκάμισόν σας συχνότερον τοῦ συνήθους κατά τινας ἐποχάς... Μὴ φοβεῖσθε!

Μὴ φορεῖτε ποτὲ ὑποκάμισον ὑγρόν· θερμαίνετε πρῶτον τὸ ὑποκάμισον δι' οὗ θὰ ἐνδύσετε τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς βρέφους, τοῦ ἀναρρωνύοντος ἀνδρός, τῆς ἀδυνάτου γυναικός. Διὰ τῆς ἁπλῆς ταύτης προφυλάξεως θ' ἀποφύγετε πολλοὺς ρευματισμοὺς καὶ πολλὰς νευραλγίας.

—

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον πραγματικὸν ὑποκάμισον, ἀλλ' ἐφόρουν χιτωνίσκον ἐκ λίνου ἐπὶ ἄλλου ὑποχιτωνίσκου ἐξ ἐριούχου. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐφόρουν ὑποκάμισα ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου καὶ κατόπιν. Κατὰ δὲ τὸν 13ον αἰῶνα, ἡ εἰσαγωγὴ τῆς βαμβάκης κατέστησε κοινὴν τὴν χρῆσιν τοῦ ὑποκαμίσου.

Ἕπεται συνέχεια.

(¹) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Γαλλίᾳ Κύριοι καὶ Κυρίαι ἐπέρριπτον ἐπὶ τῆς κόμης των ἄφθονον λευκὴν κόνιν.

(²) Ὁ Percy ἦτο ἐπιφανὴς γάλλος χειρουργὸς καὶ στρατιωτικὸς ἀρχίατρος ἐπὶ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας καὶ ἐπὶ τοῦ Ναπολέοντος τοῦ Α'. Ἐκφράζεται δ' ὁ Mantegazza οὕτω καταφρονητικῶς περὶ τῶν Κροατῶν, διότι ἐπὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ αὐστριακῆς κατοχῆς ἐθεωροῦντο οὗτοι ὡς οἱ σκαιότατοι τῶν αὐστριακῶν στρατιωτῶν.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΑΣ

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφήν, ἥτις ἐγένετο ἐν Γερμανίᾳ τῇ 1 Δεκεμβρίου 1880, ὁ πληθυσμὸς τῆς Αὐτοκρατορίας ἀνήρχετο εἰς 45, 234,061 κατοίκους. Τῷ 1870 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους εὑρισκομένων ἀτόμων ἦτο 40,816,240. Ὅθεν ἐγένετο αὔξησις κατὰ 4, 417,812 ἄτομα κατὰ τὴν παρελθοῦσαν δεκαετίαν, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν μεταναστῶν. Ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ὁ πληθυσμὸς τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας αὐξάνει κατὰ ἡμισυ περίπου ἑκατομμύριον κατοίκων. Ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐξακολουθεῖ ἡ τοιαύτη αὔξησις, μετὰ ἑξήκοντα ἔτη ὁ πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας θέλει ἀνέλθει εἰς τὸ διπλοῦν.

Μετὰ τοὺς καταστρεπτικοὺς πολέμους τοῦ Ναπολέοντος, τῷ 1816 τὰ κράτη τῆς γερμανικῆς ὁμοσπονδίας, ἅτινα σήμερον συνεχωνεύθησαν μετὰ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἠρίθμουν ὁμοῦ 24 ἑκατομμύρια κατοίκων. Δύνανται νὰ ἔχωσιν 170 ἑκατομμυρίων πληθυσμὸν πρὸς τὸ τέλος τοῦ προσεχοῦς αἰῶνος, κατὰ τὸ λέγειν τινῶν στατιστικολόγων, ἀναλογούντων 315 ἄτομα ἐφ' ἑκάστου τετραγωνικοῦ χιλιομέτρου, ἄνευ ἐδαφικῆς αὐξήσεως. Παραβαλλόμενος πρὸς τὴν ἐπίφοβον πρόοδον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ πληθυσμὸς ἐν Γαλλίᾳ μένει σχεδὸν στάσιμος, μόλις ἀνερχόμενος εἰς 37,321,186 κατοίκους ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1881, ἀπέναντι 32,569,223 τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1831, ἤτοι 6—7 φορὰς κατώτερος, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς στατιστικῆς, πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν αὔξησιν τῶν Γερμανῶν.

Μετὰ τὴν Ρωσσίαν ἡ Γερμανία εἶνε ἡ μᾶλλον κατῳκημένη ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Λαμβανομένων ἐν συνόλῳ τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἡ Γερμανία παρουσιάζει ἀναλογίαν 13 μέχρι 14 τοῖς 100 ἐπὶ τοῦ ὁλικοῦ πληθυσμοῦ. Ἅπας ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς ὑπολογίζεται εἰς 1439 ἑκατομμύρια, παρέχων οὕτω κατὰ μέσον ὅρον πυκνότητα 10 κατοίκων ἀνὰ ἓν τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Ἐν Εὐρώπῃ ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀνέρχεται εἰς 34 κατὰ χιλιόμετρον, τιθεμένου ὅτι κατοικεῖται ὑπὸ 330 ἑκατομμυρίων. Ἐν Γερμανίᾳ ἡ πυκνότης αὕτη ὑπολογίζεται εἰς 84, ἐν Γαλλίᾳ εἰς 71, ἐν Ἀλσατίᾳ — Λωρραίνῃ εἰς 128. Μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἡ

Γερμανία ἀκολουθεῖ, λόγῳ ἀριθμητικῆς ἰσχύος, ἀμέσως μετὰ τὴν Ρωσσίαν, περιέχουσαν ἤδη 84 ἑκατομμύρια κατοίκων, μὴ ὑπερβαινομένη, ἔξω τῆς Εὐρώπης, εἰμὴ ὑπὸ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (50,000,000), τῆς Κίνας (350,000,000) καὶ τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν (248,000,000).

Ὑπὸ τὴν βασιλείαν Λουδοβίκου ΙΔ', πρὸς τὸ 1700, ἡ Γαλλικὴ μοναρχία, περιέχουσα 19 ἑκατομμύρια κατοίκων, κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν. Κατὰ τὸ 1789, εἰ καὶ ὁ πληθυσμὸς ηὔξησε κατὰ 7 ἑκατομμύρια, ἡ σχετικὴ κατάστασις τῆς Γαλλίας φαίνεται ἤδη ἐλαττουμένη. Τὰ ἄλλα κράτη ηὔξανον· ἡ Ρωσσία εἰσήρχετο ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ σκηνῇ, ἔχουσα 25 ἑκατομμύρια, ἐν ᾧ ἡ Γαλλία δὲν παρουσιάζει ἤδη ἢ ἀναλογίαν 27 τοῖς 100 ἐν τῷ ὁλικῷ πληθυσμῷ τῶν τεσσάρων μεγάλων δυνάμεων. Μετὰ τοὺς πολέμους τῆς Ναπολεοντείου αὐτοκρατορίας, τῷ 1815, συνεπείᾳ τῆς προσχωρήσεως τῆς Πρωσσίας εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν συνέδριον, ἡ ἀναλογία τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ περιεστάλη εἰς 20 τοῖς 100. Ἀπὸ τῆς προσελεύσεως τῆς Ἰταλίας, τῷ 1870, ἡ ἀναλογοῦσα μερὶς τῇ Γαλλίᾳ ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἓξ μεγάλων δυνάμεων κατῆλθεν εἰς 14 τοῖς 100.

Ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1880 οἱ γάλλοι ηὔξησαν κατὰ 7 ἑκατομμύρια, καὶ οἱ γερμανοὶ κατὰ 19. Ἀκριβῶς δὲν εἶνε τοῦτο ὀπισθοδρόμησις διὰ τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὴν αὔξησιν τῆς Γερμανίας παρίσταται αὕτη ὁσημέραι ἐπὶ μᾶλλον καθυστεροῦσα. Εἰς ἕκαστον γάμον ἐν Γερμανίᾳ ἀναλογοῦσι 5 παιδία, ὡς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ 3 μόνον. Κατ' ἔτος ὑπολογίζεται ἐν Γερμανίᾳ 1 γέννησις ἐπὶ 25 κατοίκων, ἐν ᾧ ἐν Γαλλίᾳ 1 γέννησις ἐπὶ 37 κατοίκων. Ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ 1880 ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων ἐν Γαλλίᾳ ὑπῆρξε κατὰ μέσον ὅρον 937,243, ἐν ᾧ ἐν Γερμανίᾳ 1,771,334. Ἑκάστη γαλλικὴ οἰκογένεια σύγκειται ἐξ ὀλίγων μελῶν, ἐνῷ πολυάριθμος εἶνε ἑκάστη οἰκογένεια ἐν Γερμανίᾳ.

Κ*

ΑΠ' ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΛΑΥΡΙΟΝ

Τὴν παρελθοῦσαν Πέμπτην ἐγένετο ἡ ἐπίσημος παραλαβὴ τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαύριον σιδηροδρόμου ὃν συνετέλεσεν ἡ Ἑταιρία τῶν Μεταλλουργείων τοῦ Λαυρίου, ἔκτοτε δ' ὁ σιδηρόδρομος λειτουργεῖ, κίνησιν καὶ ζωὴν ἐμπνέων εἰς τοὺς πολλαπλοῦς σταθμοὺς ὅθεν διέρχεται. Τὸ ἔργον ὑπὸ ἔποψιν τεχνικὴν ὁμολογεῖται ἄριστον ὑπὸ τῶν εἰδημόνων, τὸ δὲ εἰς Λαύριον ταξείδιον θὰ ἀποβῇ νέα ἐκδρομὴς ἀφορμὴ εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁμολογῶ ὅτι πρῶτον νῦν ἐγνώρισα τὸ Λαύριον, καὶ οἱ σταθμοὶ ὅθεν διῆλθον μοὶ ἦσαν γνωστοὶ μόνον ἐκ τῶν ἐκάστοτε ἐκλογῶν τῆς Ἀττικῆς ὅτε ἤκουον ὅτι εἰς τὸ Μαρκόπουλον ὑπερτερεῖ ὁ Α ἐνῷ εἰς τὴν Κερατέαν ὑπερισχύει ὁ Β ὑποψήφιος. Καὶ δυστυχῶς εἶναι ἀληθές, διότι ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνίας παρ' ἡμῖν, πολλοὶ καί περ ἀνελθόντες τὸ Ῥιγκὶ ἢ ἐπισκεφθέντες τὸν καταρράκτην τοῦ Σαφάουζεν οὐδέποτε ἐπατήσαμεν τὸν πόδα εἰς τὴν Κάντζαν.

Καὶ ὅμως πόσας καλλονὰς ἐνέχει ἡ Ἀττική, τοῦτο τοὐλάχιστον τὸ τμῆμα τῶν μεσογείων ὅπερ προχθὲς διῆλθον.

Μέχρις Ἡρακλείου, τοῦ πρώτου ἀπ' Ἀθηνῶν σταθμοῦ, ἡ γραμμὴ τοῦ σιδηροδρόμου ταυτίζεται μετὰ τῆς εἰς Κηφισσίαν ἀναχωρούσης διακλαδώσεως αὐτοῦ καὶ σοὶ ἀναμιμνήσκει τοπεῖον Γερμανικόν, ἀφοῦ μάλιστα πλησιέστατα αὐτοῦ μέγα ἀνιδρύθη ἐργοστάσιον εὐρωπαϊκὸν ὅλως πρὸς κατασκευὴν πλίνθων. Ἐξ Ἡρακλείου, ἀφοῦ ἡ ἀμαξοστοιχία διέλθῃ τὸν ἀχλαδόκαμπον καὶ τὰς πλουσίας πέριξ ἀμπελοφυτείας φθάνει εἰς Χαλάνδριον καὶ ἐκεῖθεν πλήρει ταχύτητι βαίνει πρὸς τὸ Λιόπεσι ἀφοῦ σταθῇ εἰς Γέρακα καὶ Κάντζαν. Εἶναι τὸ καλλίτερον τμῆμα τῆς ὁδοῦ. Τὸ μοναστηριακὸν κτῆμα τοῦ Γέρακα εἶναι ὡραιότατον, αἱ δὲ μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ ἐλαῖαι καὶ τὰ καταπράσινα πεῦκα ἐν γραφικωτάτῃ συνδέσει ἀποτελοῦσι τοποθεσίαν ἀπαράμιλλον. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ἡ διαμονὴ ἐνταῦθα δὲν εἶναι εὐχάριστος, καθότι τελματώδης ὁ τόπος καὶ παραγωγὸς πυρετῶν. Ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀποζημιώνει τὸν ὁδοιπόρον ἡ ὀλίγον ἀπωτέρω κειμένη Κάντζα.

Ἡ γραμμὴ διέρχεται διὰ τῶν κτημάτων τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν ἀδελφῶν Καμπῇ, ἅτινα εἶναι ἄριστα καλλιεργημένα. Ἡ Κάντζα παρέχει πάντα τὰ συστατικὰ κομψοῦ ἀγροτικοῦ συνοικισμοῦ, πλὴν τοῦ ἀσήμου αὐτῆς ὀνόματος. Μόλις τρία τέταρτα διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἀπέχουσα τῶν Ἀθηνῶν, ἀφετηρία οὖσα πάντων τῶν πλησιοχώρων χωρίων, ἔχει ὕδωρ, ἔχει σκιάν, ἔχει ἡσυχίαν καὶ δύναται νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς εἰλικρινεῖς τῆς ἐξοχῆς ἐραστάς, τοὺς ἐννοοῦντας τὴν ἐξοχὴν ἐν τῇ ἐξοχῇ. Καὶ θὰ τοὺς συγκεντρώσῃ.

Τὸ Λιόπεσι εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων χωρίων τῶν Μεσογείων. Ἐθαύμασα τοὺς βόσκοντας ἵππους καὶ ἡμιόνους τῶν χωρικῶν. Εἶναι ἐμμελέστατοι καί τις τῶν συνοδοιπορούντων παρετήρησεν ὅτι ἐκ τῆς καλῆς τῶν ἵππων καταστάσεως καταφαίνεται συνήθως ὁ πλοῦτος τοῦ χωρίου ἐν Ἀττικῇ.

Ἀπὸ Λιοπεσίου εἰς Μαρκόπουλον σταθμὸς εἷς, τὸ Κορωπί, διέρχεσαι δ' ἀμπελοφυτείας πυκνὰς καὶ αἱ ἄρτι συσσωρευθεῖσαι θημωνιαὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ σῖτος καλλιεργεῖται ἀρκούντως. Ἡ θέα δὲ τῶν πέριξ εἶναι γοητευτικὴ καὶ ὁ ὀφθαλμὸς μέχρι καὶ τῶν ἀπωτάτων ἀναπαύεται ἐπὶ τοῦ χλοεροῦ τῶν ἀμπελώνων χρώματος.

Τὸ Μαρκόπουλον εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Κρωπίας, δὲν εἶναι ὅμως καὶ τὸ πολυπληθέστερον χωρίον τοῦ δήμου, διότι τὸ Κορωπὶ τὸ ὑπερβαίνει κατὰ χιλίους περίπου κατοίκους, ἀριθμοῦν 2500 ἐνῷ ἐκεῖνο ἔχει 1500. Ὁ σταθμὸς τοῦ Μαρκοπούλου εἶναι ὁ μέγιστος πάντων τῶν κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς ἀνεγερθέντων, κομψότατος καὶ ἔχει κυλικεῖον ὅπερ διευθύνει περιποιητικὸς Μαρκοπουλίτης. Εὕρομεν ἐκεῖ καὶ ὠὰ νωπότατα καὶ τυρὸν ἄριστον καὶ ἐπὶ πᾶσι ῥητινίτην ἐκλεκτόν, ὅστις φημίζεται ἐπὶ γεύσει. Τὸ κυλικεῖον τοῦ Μαρκοπούλου σὲ ἀνακουφίζει καὶ σὲ εὐχαριστεῖ, θὰ ἀναπτυχθῇ δὲ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ θὰ παρέχῃ εὐάρεστον ἀναψυχήν.

Ἀπὸ Μαρκοπούλου ἀρχίζει νὰ ἐκλείπῃ ἡ γραφικότης τῆς τοποθεσίας, καὶ ἀφοῦ παρέλθῃ τις μάλιστα καὶ τὸν σταθμὸν Καλύβια Κουβαρᾶ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν σταθμὸν Κερατέας εἶναι μονότονος. Ἐντεῦθεν ἄρχεται ὑποφαινομένη μεγάλη ἐργασία ἧς κατόπιν ἐν Λαυρίῳ θὰ ἴδωμεν τὰς λεπτομερείας. Ἀριστερὰ μετὰ τὴν Κερατέαν εἶναι ὁ σταθμὸς τοῦ Δασκαλειοῦ, ἐν ᾧ ἀπὸ τῶν ἐκεῖ ὑπερκειμένων λόφων ἡ ἑταιρία τῶν μεταλλουργείων ἐξορύσσει σιδηρολίθους, οὓς δι' εἰδικῶν ἁμαξοστοιχιῶν ἀποστέλλει κάτω πρὸς φόρτωσιν. Καὶ τὰ πέριξ εἶναι πάντα μελανὰ καὶ φαίνονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ αἱ ὀπαὶ τῶν φρεάτων καὶ σωροὶ σιδηρολίθου κεῖνται τῇδε κἀκεῖσε.

Προχωροῦμεν, καὶ ἰδοὺ μετ' ὀλίγον ἀναφαίνονται οἱ καπνοδόχοι τῶν ἔργων τῆς Ἑταιρίας, βλέπομεν τὴν θάλασσαν καὶ καταφθάνομεν εἰς Θορικὸν ὅπου τὸ νοσοκομεῖον τῆς Γαλλικῆς Ἑταιρίας καὶ αἱ ὑπ' αὐτῆς ἐγκατεστημέναι ἐργασίαι. Ἤδη τὰ Ἐργαστήρια κεῖνται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, καὶ μετ' ὀλίγον φθάνομεν, παρατεταμένον συριζούσης τῆς μηχανῆς.

Τὰ Ἐργαστήρια παρουσιάζουσιν ἀληθῶς παράδοξον φύσιν πόλεως. Αἱ παλαιαὶ οἰκοδομαὶ ἃς εἶχεν ἀνεγείρει τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ κ. Σερπιέρης καὶ κατόπιν ἡ ἑλληνικὴ ἑταιρία κεῖνται ἀριστερὰ τῶν καμίνων κατὰ σειρὰν ἰσόγειοι, ὁμοιόμορφοι καὶ ἀπέριττοι τὴν κατασκευήν. Κατόπιν ἔρχεται σειρὰ μαγαζείων ἐπὶ τῆς λεωφόρου τῆς ἀγορᾶς, ἥτις εἶναι τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ ἡ ζωὴ αὐτῆς. Καὶ εἶναι ἀληθῶς λεωφόρος ἡ πλατεῖα αὕτη ὁδὸς καὶ ἀπολήγει ἐξ ἑνὸς μὲν εἰς τὰς καμίνους τῆς Ἑταιρίας, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὸ προάστειον Κυπριανός. Ὄπισθεν τῆς λεωφόρου ἔρχεται παράλληλος αὐτῇ ὁδὸς μὲ μαγαζεῖα καὶ τὸ Πλυντήριον τῆς Ἑταιρίας. Οἰκίαι δὲ κυρίως ἀνεγείρονται εἰς τρία μέρη, τὴν Ἁγίαν Παρασκευήν, τὴν Νεάπολιν καὶ τὸ Νυκτοχῶρι.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἐργαστηρίων τοῦ Λαυρίου εἶναι πολυσύνθετος. Ἕλληνες πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν, Ἰταλοί, Μαυροβουνιῶται, Ὀθωμανοί, Ἀλβανοί, ὅσοι εἶναι ἐργάται εἰς τὰς διαφόρους τῶν δύο Ἑταιριῶν ἐργασίας, μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των πολλοί, ἀνερχόμενοι πάντες εἰς τρισχιλίους πεντακοσίους ἢ εἰς τετρακισχιλίους. Οἱ δὲ λοιποὶ χίλιοι ἢ χίλιοι πεντακόσιοι εἶναι ὑπάλληλοι τῆς Ἑταιρίας μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των, δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ὁ ἐμπορικὸς πληθυσμὸς τοῦ Λαυρίου ὁ διατρέφων καὶ ἐνδύων πάντας, πρὸ πάντων δ' ὁ παρέχων τὰ πρὸς πόσιν, διότι δυσανάλογα πρὸς τὸν πληθυσμὸν εἶναι τὰ πολλὰ οἰνοπωλεῖα καὶ πνευματοπωλεῖα, ἀλλ' εὐεξήγητα ὡς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐργατῶν, οἵτινες ἕνεκα τοῦ δεινοῦ ἔργου των πίνουσι μᾶλλον ἢ τρώγουσιν. Ἀπὸ τῶν ἐμπορικῶν δὲ τούτων τῶν πολυποικίλων δὲν ἐλλείπουσιν οὔτε κομψότατα καταστήματα ὑφασμάτων, οὔτε κάλλιστα παντοπωλεῖα καὶ ἀποθῆκαι ἐδωδίμων ξένων καὶ ποτῶν καὶ ῥαφεῖα Ἀθηναϊκά, καὶ *Λοταρτζίδες* εἰς τὰς ὁδούς, καὶ πρακτορεῖον ἐφημερίδων ἐν ᾧ τρεῖς μόναι ἐκ τῶν πρωϊνῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων εὑρίσκονται, ἡ *Ἐφημερίς*, ἡ *Ἀκρόπολις* καὶ ὁ *Χρόνος*.

Ἡ μικρὰ αὕτη περιγραφὴ ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῇ καὶ διὰ τῆς ἐπισκέψεως εἰς τὰς ἐν Λαυρίῳ μεταλλευτικὰς ἐργασίας τῶν δύο ἑταιριῶν τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς, ἀλλὰ περὶ τούτων πολλὰ πολλάκις ἐγράψησαν. Διὰ τοῦτο ἀποφεύγω νὰ μνημονεύσω καὶ τῆς εἰς Καμάριζαν ἐκδρομῆς ὅπου τὰ ἄξια σπουδαίου λόγου ἱδρύματα τῆς Γαλλικῆς ἑταιρίας, καὶ τῆς ἐκεῖ διὰ τοῦ φρέατος Σερπιέρη καθόδου εἰς τὰς ὑπογείους μεταλλευτικὰς ἐργασίας, ἔνθα εἰς βάθος ἑκατὸν ὀγδοήκοντα περίπου μέτρων ὑπερπεντακόσιοι ἐργάζονται ἐργάται καὶ ἑκατὸν ἵπποι καὶ ἡμίονοι ἐξορύσσοντες μόλυβδον ἔνθειον καὶ ἀνθρακικὸν ψευδάργυρον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίσκεψις νύκτωρ εἰς τὸ πλυντήριον τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας φωτιζόμενον διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς εἶναι ὅτι μαγικώτερον δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, σκηνογραφία θεατρικὴ μᾶλλον ἢ πραγματικότης, καὶ ἡ ἐν προκεχωρημένῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς διατριβὴ ἐν ταῖς τῶν Ἐργαστηρίων καμίνοις καθ' ἣν στιγμὴν αὗται ἀνοίγονται πρὸς ἔκρηξιν τοῦ μολύβδου κάλλιστα παραβάλλεται πρὸς ὅραμα Κολάσεως ἐπιγείου κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν συναξαρίων ἢ τοῦ Δάντου.

Τοιοῦτον ἐν μικρῷ ἀπόψει τὸ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Λαύριον ταξείδιον διὰ τοῦ νέου σιδηροδρόμου, ὅπερ διαρκεῖ ἔλαττον τῶν δύο καὶ ἡμισείας ὡρῶν. Πηγαίνει τις δὲ καὶ ἐπιστρέφει ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν, ἀφοῦ δὲ διῆλθε δύο τῶν σπουδαιοτέρων δήμων τῆς Ἀττικῆς, καὶ ἀφοῦ ἐπεσκέφθη ἐν Λαυρίῳ καὶ ἐθαύμασε τὰς προόδους τῆς μεταλλευτικῆς ἐπιστήμης.

Ἓν μόνον ἐν Λαυρίῳ κατὰ τὴν μικρὰν ταύτην ἐκδρομὴν δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ, νὰ κοιμηθῇ, καὶ τοῦτο ἐκ δύο λόγων: τῶν ἀπειραρίθμων στρατιῶν τῶν κωνώπων καὶ τῶν ἐκ μυρίων λόγων προερχομένων ὀξέων συριγμάτων τῶν ποικίλων ἀτμομηχανῶν ἅτινα σὲ ἀνατινάσσουσι κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς κλίνης.

Ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶναι οὐδόλως ζημία ἡ ἀπώλεια τοῦ ὕπνου μιᾶς νυκτός.

Μ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Γάλλος τις ἐπιστήμων κατέγινε περὶ τὸ ζήτημα τοῦ χρώματος τῶν ὀφθαλμῶν, τινὸς ὁποίους ἀνάγει εἰς δύο εἴδη· εἰς ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς καὶ ὀφθαλμοὺς μαύρους. Ἐκ πασῶν τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἐγένοντο, ἐξάγεται ὅτι εἰς τὰς γυναῖκας ἀπαντῶνται συχνότερον οἱ μέλανος χρώματος ὀφθαλμοὶ παρὰ εἰς τοὺς ἄνδρας, ἂν καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ γυναῖκες ἔχουσιν ἀνοικτότερον χρῶμα τῶν ἀνδρῶν. Ἐπὶ 100 προσώπων 80 κληρονομοῦσιν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ χρῶμα τῶν πατρικῶν καὶ μητρικῶν ὀμμάτων· ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς γονεῖς των κατὰ τὸ χρῶμα ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ χρῶμα τοῦ πάππου καὶ τῆς μάμμης. Οἱ γεννώμενοι ὑπὸ γονέων ἐχόντων ἑκάτερος ὀφθαλμοὺς διαφορετικοῦ χρώματος συνηθέστερον ἔχουσι μαύρους, παρὰ γλαυκοὺς ὀφθαλμούς, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι ἡ ἀναλογία τῶν μαύρων ὀφθαλμῶν αὐξάνει ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ παρατήρησις αὕτη συμφωνεῖ πρὸς τὰ στατιστικὰ ἐξαγόμενα τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὸν χρωματισμὸν τῶν ἵππων. Ἐσημειώθη ὅτι ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, καὶ εἰς τὰς βορείους ἔτι χώρας, οἱ ἵπποι τείνουσι νὰ καταστῶσιν ὁμοιοχρώμως βαθεῖς, ἐλαττουμένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ξανθῶν καὶ αὐξάνοντος τοῦ τῶν μαύρων. Ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς ἐπιστήμων παραδέχεται ὅτι ἡ ἀντίθεσις τῶν χρωμάτων θέλγει, ὡς ἐκφαίνεται ἐν τῇ στατιστικῇ τῶν γάμων· αἱ μελανόφθαλμοι γυναῖκες προτιμῶσι συζύγους ἔχοντας γαλανοὺς ἢ φαιοὺς ὀφθαλμούς· ἀφ' ἑτέρου αἱ γλαυκώπιδες γυναῖκες ὑπανδρεύονται μελανοφθάλμους. Πρὸς τούτοις εἰ ἔχοντες μαύρους ὀφθαλμοὺς συχνότερον τελοῦσι γάμους μεταξύ των, παρὰ οἱ ἔχοντες γλαυκοὺς ὀφθαλμούς. Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν παρατηρήσεων τούτων, καὶ ἄλλων ἀσημοτέρων ἔτι, ἐξηγεῖται ἡ πλειονότης τῶν μαύρων ὀφθαλμῶν.

Κατ' αὐτὰς ἑορτάζεται εἰς τὴν πλησίον τοῦ Καλαὶ πόλιν Gnines ἡ ἑκατονταετηρὶς τῆς πρώτης διαβάσεως τοῦ στενοῦ τῆς Μάγχης ἐν ἀεροπόρῳ ὑπὸ τῶν ἀεροναυτῶν Blanchard καὶ Seffries, κατὰ τὸ 1785. Ἡ πανήγυρις αὕτη, γινομένη τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς ἐν λόγῳ πόλεως, θέλει παράσχει ἀφορμὴν εἰς ὀργάνωσιν παντοίων θεαμάτων, ἀγροτικῶν χορῶν, ἀγώνων ὁπλοβολῆς, πυροτεχνημάτων κ.τ.λ. Ὁ ἀεροναύτης Lhoste θέλει ἐκτελέσει ἐναέριον ταξείδιον, πλεῖστα δὲ μέλη τῆς ἀεροναυτικῆς Ἀκαδημίας, ὡς καὶ ἀπόγονοι τοῦ Seffries θέλουσι παρευρεθῇ εἰς τὴν ἑορτήν. Ἐπίσης τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς Boulogne—sur—Mer παρασκευάζεται νὰ ἑορτάσῃ κατὰ τὸν προσεχῆ μῆνα τὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦ θανάτου τοῦ Pilâtre de Rozier καὶ τοῦ Romain, τῶν πρώτων μαρτύρων τῆς ἐν τῷ ἀέρι ναυσιπορίας. Τὸ Μουσεῖον τῆς ἀνωτέρω πόλεως διοργανίζει ἔκθεσιν λειψάνων ἀνηκόντων εἰς τοὺς δύο ἀτυχεῖς ἀεροναύτας.

Ὄσκαρ Βλδ ὀνομάζεται ὁ ἐξ Ἀμερικῆς ἀφικόμενος εἰς Παρισίους μεταρρυθμιστὴς τῆς ἀνδρικῆς ἐνδυμασίας. Ὁ Βλδ οὗτος δοξάζει ὅτι πρέπει τὸ ἀνδρικὸν φύλλον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι, ἀνακαλλωπιζόμενον οὕτω δι' εὐρύθμων καὶ χαριεσσῶν ἐσθήτων. Κατ' αὐτόν, τὸ νῦν ἐν χρήσει ἔνδυμα δύναται μὲν νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ὑπόληψιν, ἀλλ' οὐδὲν ἐξασκεῖ φυσικὸν γόητρον. Ὁ παράδοξος οὗτος ἀναμορφωτής, πρῶτος δίδων τὸ παράδειγμα, φέρει ῥοδόχρουν ἐπενδύτην, κιτρίνας περισκελίδας, καὶ πράσινα περιπόδια, πτερὰ ἐπὶ τοῦ πίλου, τρίχαπτα ἐπὶ τοῦ ὑποκαμίσου, εἶνε πουδραρισμένος, καὶ ἀποπνέει ἀρώματα μόσχου. Πρὸς διάδοσιν τοῦ κηρύγματός του ἐπρόκειτο νὰ ὁμιλήσῃ δημοσίως ἐν τῷ χειμερινῷ ἱπποδρομίῳ.

Οἱ ψιττακοὶ καταλέγονται μεταξὺ τῶν μακροβιωτέρων ζώων. Ἰδιοκτήτης τις κατέχει ψιττακὸν ἀπὸ 35 ἐτῶν, ἕτερος δὲ ἀπὸ 45 ἐτῶν. Ἀμφότεροι, μὴ γεννηθέντες παρὰ τοῖς κυρίοις αὐτῶν, ἔχουσι προφανῶς ἡλικίαν ἀνωτέρων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν τὰ ὁποῖα διήνυσαν παρ' ἐκείνοις.

(Καλοενδεδυμένος ἐπαίτης). — Σᾶς παρακαλῶ, κύριε.... μίαν μικρὰν ὑποστήριξιν. Εἶμαι 'ς τὸν κόσμον ἔρημος. Δὲν ἔχω οὔτε φίλους, οὔτε οἰκογένειαν.

— Πῶς; δὲν ἔχεις οὔτε φίλους οὔτε οἰκογένειαν; Τότε εἶσαι εἰς καλλιτέραν θέσιν ἀπὸ ἐμέ· φύγε ἀπ' ἐδῶ, ἀθλιε.

Ἐν τῷ πλημμελειοδικείῳ.

— Κατηγορούμενε, πάλιν σὲ βλέπω 'μπροστά μου! Μοῦ φαίνεται πῶς γνωριζόμεθα καὶ ἀπὸ ἄλλοτε.

— Μάλιστα, κύριε πρόεδρε. Τί κάνει ἡ κυρία, τὰ παιδιά;.....

Ὁ κ. Π. ἐπιστρέφει ἐκ τοῦ νεκροταφείου μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν τῆς συζύγου του. Ὁ κ. Δ. τὸν πλησιάζει.

— Δὲν εἶνε ἡ κατάλληλος στιγμή, Κύριε Π., ἀλλ' ἐπειδὴ θέλω τὸ καλό σου δὲν πειράζει. Ἔχω νὰ σοῦ δώσω τώρα μιὰ κοπέλλα σπανία ... καὶ παράδες ... μὴν τὰ ρωτᾶς ...

— Καθμένε, ἔρχεσαι πολὺ ἀργά. Μοῦ προξένεψαν ἄλλη ἐνῷ πηγαίναμε τὴ μακαρίτισσα.

Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἀνδρέου Κορομηλᾶ» καὶ «Κοραῆ» Ἀνέστη Κωνσταντινίδου 1885 — 65.